

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:

KAKŠNA JE RESNICA?
KONEC SLOV. POUKA
KOROŠKO SLOVENKA —
ZRTEV STRELOV
NAŠ JEZIK V NOVI DOBI
GRAFENAUER O SOLAH
EHRENBURG O AMERIKI

LETNIK I.

DUNAJ, V PÉTEK 16. VIII. 1946

ŠTEV. 10

VSE SE PONAVALJA

Kdor zahteva slovenski pouk, tega razkričijo kot hujškača, nazadnjaka, mračnjaka in panslavista.

France Grafenauer.
(22. 6. 1908 v dunajskem drž. zboru)

Z 31. julijem 1946 je koroška deželna vlada odpustila 59 učiteljev, ki so obvladali slovenski jezik. To se je torej zgodilo dobro leto po zlomu nemškega fašizma.

Ne bomo iskali formalnih razlogov odpustitve; za nas tudi ni prav nič važno in še manj zanimivo, kako bo koroška deželna vlada utemeljevala ta svoj sklep — nad tri četrt stoletja ima koroška vlada zmeraj pri rokah razloge, s katerimi utemeljuje svojo vsenemško politiko. Za nas je važna gola stvarnost, da na Koroškem po omenjenem odloku koroške deželne vlade dejansko ni več nobenih učiteljev, ki bi izvajali uredbo o dvojezičnih šolah od 31. oktobra 1945.

Odkar so se uvedle leta 1872 na Koroškem dvojezične šole, se ponavlja stara pesem brez prestanka: koroška šola je postala najbolj uspešna potujočevalnica slovenske mladine, koroško učiteljstvo predstraža nemškega imperializma in koroška deželna oblast zavestna uničevalka slovenskega življenja. In danes, po desetletjih in desetletjih načrtnega uničevanja koroških Slovencev se še najdejo ljudje, ki si upajo hladnokrvno trditi, češ, Slovenci na Koroškem žive stoletja kot enakopravni državljani v najlepšem soglasju s svojim nemškim sosedom. To se sliši nekako tako, kot če bi volk trdil, da se dobro počuti med čredo ovac. Toda vprašajte ovce, če so tudi one tega mnenja.

Že takoj po uvedbi uredbe o dvojezičnih šolah 1872 je 33 slovenskih občin ugovarjalo s pritožbami proti dvojezičnosti, ki pa so vse ostale nerešene. Celo ko je vrhovno sodišče avstro-ogrske monarhije v slučaju št. Daniela in Vogrč razsodilo v smislu pritožbe in zavrnilo stališče deželne šolskega sveta, je koroška deželna vlada vztrajala pri svoji odločitvi v nasprotju z razsodbo najvišjega sodišča. Ta primer nam nazorno kaže, kakšno je bilo razmerje koroških oblasti do pravice. Kadar je ni bilo mogoče več izigrati z zvijačo ali s prevaro, se je uveljavilo nasilje.

Vso dobo boja za slovensko šolo, ali vsaj za dejansko izvedbo dvojezičnega pouka so koroški Slovenci vedno spet naleteli na izgovor deželne šolskega sveta, češ, da ni na razpolago učiteljev z znanjem slovenskega jezika. Toda istočasno so bili deželni oblastniki pripravljani uporabiti vsako sredstvo, da bi Slovencem onemogočili vstop na celovško učiteljsiše. Že pred prvo svetovno vojno so spoznali, da na ta način lahko najbolj učinkovito onemogočijo slovenski pouk na koroških šolah. Tega spoznanja so se v prvi republiki oprijeli tako dosledno, da v vsem času od 1920 do 1945 na celovško učiteljsiše ni bil sprejet niti en sam slovenski gojenec. To se pravi četrt stoletja koroške »dvojezične« šole brez vsakega slovenskega učiteljskega naraščaja.

Vzemimo, da je bilo v celovško učiteljsiše sprejetih povprečno vsako leto 40 gojencev in gojenk, vzemimo dalje, da bi bili vsaj štirje gojenci Slovenci, — kar je tako sramotno nizka številka, da bi se moral vsak poznavalec koroških razmer nad njo zgražati — in vendar bi bili v teh letih dobili 100 mladih učiteljev. V resnici pa nismo dobili niti enega!

Dva tedna konference v Parizu

Stvarni opazovalci pariške konference ugotavljajo, da uspehi dvotedenskega dela niso ravno prepričevalni. Pač pa je bila storjena že prva huda napaka, še preden so začeli razpravljati o samih mirovniških pogodbah. Na sestanku zunanjih ministrov so sklenili, da bodo morali biti vsi sklepi konference odobreni z dvetretjinsko večino. To pravilo bi bilo prisililo udeležence, da bi iskali pri zapletenih vprašanih pametne rešitve, za katero bi se lahko zedinili vsi udeleženci, ne da bi kakšna skupina mogla vsiliti svojo voljo drugim. Toda konferenca je sprejela britanski predlog, da se svetu ministrov lahko predložijo tudi sklepi, ki jih je skupščina 21 držav odobrila samo z navadno večino. Dopisnik TASS-a pripominja k temu, da ta sklep ne upošteva potrebe po čim večji enotnosti, ampak pomaga tistim, ki skušajo izpodkopati mednarodno sodelovanje. Njim ni do tega, da bi mirovna konferenca uspela, temveč samo do tega, da bi zaščitili interese nekaterih skupin.

V debati, ki se je vrtela več dni okoli tega vprašanja, je vodja sovjetske delegacije Molotov med drugim izjavil:

»Znano je, da velja za mednarodne konference in zasedanja načelo, da bi se doseglo med udeleženci soglasje. Tudi v organizaciji Združenih narodov je potrebna dvetretjinska večina pri sprejemu važnih sklepov in poleg tega še enotnost 5 velesil v varnostnem svetu. Na vseh konferencah velesil med vojno, ki so bile svetovnega pomena, so bili doseženi sklepi v medsebojnem sporazumevanju. Sovjetska delegacija je tudi danes za enotnost pri urejevanju mednarodnih vprašanj. Tako mi razumemo interese demokratičnih dežel, interese velikih in malih držav in milijonov preprostih ljudi, ki so s svojim junaštvom in s svojo krvjo pripomogli do zmage in danes potrpežljivo čakajo, ali bomo znali zgraditi trden mir.

Že samo ta primer nam nazorno prikazuje, kako nenasitne so bile v svojem zatiranju Slovencev koroške deželne oblasti. Vsak drug narod in vsaka druga oblast bi bila upoštevala vsaj najosnovnejše pravice našega ljudstva. Naši ljudje so vestno izpolnjevali vse dolžnosti lojalnega državljanca, plačevali so v redu davke, država pa jim je namesto kruha vračala — kamen! In ko se je ponudila prva priložnost, so jim vzeli še zadnje, kar jim je ostalo: dom in domačo grudo.

Nobenega izgovora ne trpimo, češ, to je bilo nacistično nasilje. Na to ugovarjamo jasno in brez zavijanja: To je bilo isto nasilje, ki Slovencem ni priznavalo pouka v njihovi materini besedi, to je bilo isto nasilje, ki je desetletja načrtno zatiralo vsak pojav slovenskega življenja na Koroškem in to je isto nasilje, ki danes poganja na cesto 50 učiteljev, ker obvladajo slovensko besedo in so jo voljni posredovati slovenski deci!

Po sprejemu sklepa o navadni večini v odboru za poslovni red so pisali nekateri pariški listi: »Zapadne sile so dobile nad Sovjetsko zvezo premoč.«

Sovjetska delegacija je mnenja, da ni naloga mirovne konference, da bi eni ali drugi sili ali pa temu ali onemu bloku sil omogočila, da si zagotovi premoč nad Sovjetsko zvezo ali katero koli drugo državo. Če bi pa vseeno kdo skušal iti po tej poti, potem bodo njegove namere prav gotovo prekrizane. Škodoval bo predvsem lastni državi in izpodkopal avtoriteto mirovne konference.

Naša naloga je, da delamo za mir. Poskus, da bi večino postavljali proti manjšini, ne bo rodil dobrih posledic. Ta poskus bo samo pokopal ugled

Jugoslovanska delegacija na pariški konferenci

Jugoslovani pri debatah v Parizu zelo živahno sodelujejo. Ko je bil sprejet sklep, da se priporočila za svet zunanjih ministrov lahko odobrijo ali odklonijo z navadno večino, je jugoslovanska delegacija podala sledečo načelno izjavo:

»Jugoslovanska delegacija je prišla na konferenco kot predstavniša neodvisne države in ne bo mogla sprejeti nobenih sklepov, ki bi kršili njeno suverenost. Zato se Jugoslavija ne bo čutila vezane na sklepe, ki bi bili sprejeti z manjšino dvetretjinsko večino.«

Poleg te izjave je jugoslovanska delegacija predlagala važen dopolnilni predlog, ki se glasi: »Če priporočilo nekega zaveznika, ki meji na nekdanjo sovražno državo, ni odobreno niti z dvetretjinsko niti z navadno večino, ima vlada te zavezniške države pravico, da dotično priporočilo naslovi neposredno na svet zunanjih ministrov v presojo.« To dopolnilo je bilo soglasno sprejeto.

Jugoslovanska delegacija je tudi

stari monarhiji in prvi republiki so poskrbeli, da so dosledno zatrli vsako možnost slovenskega učiteljskega naraščaja na Koroškem, nasledniki iste miselnosti in enakih nagibov pa v letu 1946 odstranjujejo še tistih nekaj učiteljev, ki jih je usoda slučajno vrgla na Koroško. Pri vsem tem pa uredba od 31. oktobra 1945 določa, da se prišle tudi priseljeni učitelji, ki obvladajo slovensčino. Toda zapomnimo si staro ljudsko modrost: Ne po besedah, po dejanjih jih boste spoznali!

Naše slovensko ljudstvo je v preteklosti z brezmejno potrpežljivostjo prenašalo vsa ponižanja in zapostavljanja, vse gorje zatiranih. Verjelo je v pravičnost odgovornih in prečesto s povzdignjenimi rokami moledovalo za svojo pravico. Dokler niso prenapeli loka in se je v naših ljudeh nekaj prelomilo: Ostala je vera v pravico, toda nič več moledovanja zanjo! Kdo si lasti oblast, da bo delil našemu ljudstvu pravico, ki mu pripada po vseh naravnih in božjih postavah!

Ne, naš narod je šel v tej vojni skozi neizprosno šolo življenja. Gledal je smrti v obraz in se boril za golo življenje in za svojo pravico. Toda ni klonil. In ne bo klonil. Ko bo prišel njegov čas, si bo vzel svojo pravico sam.

konference, ki nam mora biti vsem pri srcu.«

Zelo značilno je, da so se v teh dneh razširile govornice o prekinjenju pariške konference zaradi zasedanja glavne skupščine Združenih narodov v septembru. Dopisnik TASS-a pripominja k tem vestem, da se razume samo po sebi, da bo treba preložiti zasedanje Združenih narodov, če bi se mirovna konferenca le preveč zavlekla, ne pa prekiniti mirovne konference.

Kakor koli razpoloženje na pariški konferenci ni preveč obetajoče, je vendar upati, da bodo navsezadnje le zmagali interesi miru in varnosti in da se bodo izpolnila pričakovanja vseh narodov, ki si ne želijo, da bi se ponovile težke preskušnje bližnje preteklosti.

sprožila predlog, naj bi se k razpravi o mirovni pogodbi z Italijo prišle tudi Albanija. Predstavnik Avstralije Ewart je prišel s protipredlogom, naj bi se poleg Albanije prišle tudi Kuba, Meksiko in Egipt. Ta predlog je bil končno tudi sprejet.

Kot prvi predstavnik nekdanje sovrane dežele je bil pretekló soboto pripuščeno k besedi italijanski ministriški predsednik de Gasperi, da pojasni stališče Italije do osnutka mirovne pogodbe. De Gasperi je izjavil, da so mirovni pogoji za Italijo trdi. Ugovarjal je zlasti sklepom sveta zunanjih ministrov, ki se tičejo predlogov za Julijsko krajino in Trst in predlagal, naj bi se tudi vprašanje Julijske krajine in Trsta preložilo za eno leto, kakor se je to zgodilo z vprašanjem italijanskih kolonij. Na de Gasperijeva izvajanja je odgovoril vodja jugoslovanske delegacije Edvard Kardelj in med drugim dejal: »Nasproti Italiji ni mogoče popuščati, ker bi to ne okrepilo italijanskih antifašistov, temveč samo napadalne sile. To bi spet dovedlo do tega, da bi italijansko ljudstvo zaslužnje protidemokratske sile.

Mussolini se ni polastil oblasti slučajno, tudi ni bil Mussolini edini, ki je hotel vojno, kakor bi rad po ovinkih prikazal de Gasperi. Odgovornost za vojno pade na italijansko državo v celoti.«

»De Gasperi je,« tako je nadaljeval Kardelj, »zahteval priznanje za borbo italijanskih antifašistov in s tem izrazil željo, naj bi se Italiji priznala ozemlja, ki so last drugih. Ali ni potemtakem čisto naravno, če se nam vzbudi sum, da se hoče italijanska vlada posluževati boja antifašistov samo v ta namen, da bi uresničila imperialistične težnje Italije.«

Kardelj je v nadaljevanju povedal, da se narodnostni podatki o Julijski krajini, ki jih je navajal de Gasperi, naslanjajo na potvorjeno italijansko ljudsko štetje, ki so ga leta 1921 uprizarili samo zato, da bi z njim zakrili resnično narodnostno stanje. De Gasperi je prišel do svojih števil na ta način, da je nekaj slovenskih ozemelj enostavno črtal z zemljevida.

Kardelj je z vsjo odločnostjo zavrnil predlog de Gasperija, naj bi se vprašanje Julijske krajine in Trsta za eno leto preložilo. »Italijanska vlada najbrž misli, da bo imela po enem letu večje možnosti, da bi dosegla svoje imperialistične cilje.«

Nobene milosti nemškimi fašističnim zločincem

Pod tem naslovom prinaša moskovski list »Pravda« uvodnik, v katerem piše med drugim:

»Že deveti mesec teče sodna razprava proti nemškimi vojnimi zločincem v Nürnbergu. Voditelji nemških fašističnih tolpa se zagovarjajo pred mednarodnim sodiščem združenih narodov. Dan za dnem razvijajo člani sodišča klopčič strahovitih nacističnih dejanj, ki so napojila vso Evropo s potoki človeške krvi.

V zaključnem obtožilnem govoru je tožilec Rudenko v imenu vsega sovjetskega ljudstva obtožil fašistične krvnike nezaslišanih zločinov, ki so jih zagrešili nad človeštvom, civilizacijo in pravico.

Vešala, koncentracijska taborišča, množični umori talcev, prisilno delo milijonov sužnjev, blazna »rasna teorija« in načrtno uničevanje vseh narodov — to je bil »novi red«, ki naj bi zavladal nad tlačanimi narodi Evrope in drugega sveta.

Hitlerjanci so razvili besno propagando kanibalskih idej o »nadvladi germanske rase« in množičnega iztrebljanja »rasno manjvrednih narodov«. Sprožili so vojno ter jo vodili načrtno in v popolnem soglasju s svojimi metodami proti vsem mednarodnim pogodbam, vojnim zakonom in običajem.

Pomilovanja vredno in nesmiselno je, da se skušajo Göring, Rosenberg,

Ribbentrop in drugi zločinci, ki sede na zatožni klopi v Nürnbergu, opravičevati z izgovorom, da niso osebno nobenega ustrelili, nobenega obesili, nobenega zažgali ali zastrupili v plinskih celicah. Sovjetski tožilec Rudenko je razkrinkal ta podel način zagovora Hitlerjevih krvnikov. Prišla je ura obtožbe in obsodbe. Proces v Nürnbergu se bliža koncu. Smrt fašističnim zločincem! To je zahteva vsega ljudstva Sovjetske zveze in svobodoljubnih narodov vsega sveta.

Sodna razprava proti tem glavnim vojnimi zločincem je bila poučna. Na kazala in dala je možnost svobodoljubnemu človeštvu, da je spoznalo sredstva, s katerimi bo lahko preprečilo vsako napadalnost. Sedaj je znano, da so napredovali fašistični zorniki z izdatnim in pridnim podporanjem vse svetovne reakcije. Te mračne sile še niso uničene. One obstojajo še naprej in postajajo celo vse bolj aktivne. Sovražno se obračajo proti pravicam osvobojenih narodov. One so najbesnejši sovražnik resnične demokracije. Zato sramotijo Sovjetsko zvezo, ki je najtrdnejša in najzanesljivejša opora svetovnega miru.

Svobodoljubni narodi so si danes enotni v zahtevi: »Nobene milosti nacističnim zločincem. Smrt nemškimi osvajalcem!« Ti narodi so tudi trdno odločeni, da bodo budno pazili na mir in mednarodno varnost.

Pomembna žalna svečanost na Dunaju

V soboto popoldan je bilo na Dunaju svečano otvorjeno častno pokopališče za vojake in oficirje Rdeče armade, ki so padli v boju za osvoboditev Dunaja.

Svečanosti so se udeležili predstavniki Rdeče armade v Avstriji, zastopniki ostalih treh zasedbenih sil in predstavniki avstrijskih oblasti. Prisotna so bila tudi odposlanstva jugoslovanske, češke in poljske vojaške misije.

Žalno svečanost je otvoril s kratkim nagovorom generalni poročnik Lebedenko, ki je dejal med drugim:

»Borci Rdeče armade so se požrtvalno borili proti fašističnim osvajalcem in niso osvobodili samo svoje domovine, ampak tudi mnoge evropske narode fašističnega jarma. Ogromne so žrtve, ki jih je prevzela na sebe

PRIJATELJSTVO MED SOVJETSKO ZVEZO IN ANGLIJO

V Sovjetski zvezi se že dalj časa mudi zastopstvo britanske Laburistične stranke. Pred odhodom britanskega zastopstva iz Moskve je podal bivši predsednik Laburistične stranke profesor Harold Laski izjavo, iz katere posnemamo:

»Prišli smo v Sovjetsko zvezo vzpostavljati med naše narode pristranejšee odnose. Sedaj se vračamo z upravičnim upanjem, da bo izpolnjen ta cilj našega poslanstva.

Naši pogovori z generalisimom Stalinom, predsednikom Sovjetske zveze Švernikom ter z drugimi ministri, akademiki, voditelji sindikatov in z župani Moskve, Leningrada in Stalingrada so bili resnično odkriti in prijateljski.

V Veliko Britanijo se vračamo s prepričanjem, da se bo med nami razvijalo vedno močnejše prijateljstvo, ki bo mnogo pripomoglo k izgradnji svetovnega miru in uresničenju naših skupnih socialističnih ciljev!

PRIJATELJSTVO MED POLJSKO IN ČESKOSLOVAŠKO

Českoslovaški zunanji minister Masaryk in poljski zunanji minister Rzymowski sta se v Parizu sporazumela, da bi obe državi sklenili pogodbo o medsebojni pomoči in prijateljstvu.

Nova pogodba sledi podobnim pogodbam obeh dežel z Jugoslavijo. Sporazum morata odobriti še češko-slovaška in poljska vlada.

ANGLEŠKI DRŽAVNI TOŽILEC O ANGLEŠKEM TISKU

Glavni angleški državni tožilec v nürnbergskem procesu Hartley Shawcross je po svojem povratku iz Nürnbergu podal o angleških listih izjavo,

Sovjetska zveza in njena Rdeča armada v borbi proti fašizmu. Milijoni njenih najboljših sinov so padli junaške smrti. Poklonimo se spominu onih, ki so darovali svoja življenja za svobodo človeštva!

Po enominutnem molku vseh prisotnih je spregovoril v imenu vojakov in oficirjev Rdeče armade generalni major Strukov in poudaril:

»Ti borci niso padli za to, da bi lahko ostanki fašizma in ostale reakcijske sile pripravljale novo svetovno vojno. Kri milijonov padlih in po fašizmu umorjenih nas kliče na neusmiljeno borbo proti reakciji in za zgraditev trajnega miru!

Za njim so se poklonili spominu padlih rdečearmejcev predstavniki avstrijskih oblasti in političnik strank, Schaerf, Gruber in Höhner.

TUDI SOVJETSKA ZVEZA BO IZVEDLA POSKUSE Z ATOMSKO BOMBO

Kakor poročajo iz San Francisca, je izjavil na tamkajšnji tiskovni konferenci uradni opazovalec Sovjetske zveze pri Bikinskih poskusih z atomsko bombo, Semjon Aleksandrov, da namerava tudi Sovjetska zveza v kratkem izvesti podobne poskuse.

Shawcross je še dodal, da se dobro informirano javno mnenje ne oblikuje samo s svobodnim, temveč predvsem z nepristranskim in poštenim tiskom.

TRUPLJO MUSSOLINIJA KONČNO NAJDENO

Agencija UP poroča, da so našli v ponedeljek popoldne v samostanu Certo pri Milanu truplo Mussolinija, ki je na čudovit način izginilo pred nekaj meseci z milanskega pokopališča.

Certoški samostanski opat je izjavil pri zaslišanju, da so prinesli Mussolinijevo truplo v njegov samostan šele v nedeljo 11. tega meseca iz Angeličanskega samostana v Milanu, kjer so ga imeli že od 7. maja.

Dva meniha, ki sta skrila truplo ustanovitelja krvavega fašizma, in še trije drugi, ki so pomagali ukrasti truplo iz grobnice, so bili predani državnemu sodišču.

VESTI IZ SLOVENIJE

VSA JULIJSKA KRAJINA ZA ZDRUŽITEV Z JUGOSLAVIJO

V času, ko so v Parizu zbrani zastopniki 21 držav na mirovni konferenci, ljudstvo Julijske krajine, posebno pa Trsta, nestrpnno pričakuje odločitve o pripadnosti svoje pokrajine. Predlog, ki so ga pred kratkim sprejeli štirje zunanji ministri v Parizu, najodločneje odklanja vse ljudstvo Julijske krajine, ki je že nešteto krat pokazalo svojo zahtevo po dokončni združitvi z Jugoslavijo. Trpljenje v suženjstvu pod Italijo, štiriletna orožena borba slovenskega in italijanskega ljudstva Julijske krajine za osvoboditev izpod fašizma in priključitev k Jugoslaviji, odločna zahteva, ki se je izražala v nepopisnih manifestacijah za Jugoslavijo pred mednarodno razmejitveno komisijo, ugovoritev narodnostne in gospodarske pripadnosti Julijske krajine, vse to ni moglo zbuditi na konferenci zunanjih ministrov v Parizu čuta za pravičnost. Potegnili so črte, ki naj bi postale mejne, in niso upoštevali, kaj hoče ljudstvo, za kaj se je borilo in koliko je v bojih žrtvovalo.

Ljudstvo Julijske krajine se s takšnimi predlogi ne more strinjati. Predstavnikom 21 držav, ki bodo na mirovni konferenci sklepali o mejah Julijske krajine, slovensko in italijansko prebivalstvo s svojih množičnih zborovanj neprenehoma pošilja številne resolucije, v katerih ponovno izraža svojo neomajno zahtevo po združitvi z Jugoslavijo. Samo iz Trsta in najbližje okolice so v zadnjih dneh odposlali nekaj nad 115 brzojavk in resolucij. Vse brzojavke, pisma in resolucije izražajo isto misel: »Predlog, ki je bil sprejet glede mesta Trsta in Julijske krajine na konferenci štirih v Parizu, je nasproten volji večine našega ljudstva. Slovenci in Italijani v Trstu zahtevamo združitve z Jugoslavijo. To je edini pravičen sklep, to je volja nas vseh!«

TUDI NA PRIMORSKEM PREGANJAJO SLOVENSKO ŠOLSTVO

Po poročilih TANJUG-a so starši slovenskih otrok tržaških in okoliških šol poslali delegacijam 21 narodov, ki zasedajo v Parizu, protest proti krivicam, ki se jim gode pod upravo zavezniške vojaške uprave. V protestu pišejo: »Naše šole, ki smo si jih med zadnjo vojno z največjo muko sami priborili, se na ukaz zavezniškega častnika za šolstvo že v prvem letu vnovič ukinjajo. Naše učitelje odpuščajo iz službe, češ da se ne pokoravajo prosvetne oblasti.« Na njihova mesta pa nameščajo vsak dan vse večje število sodelavcev z okupatorjem. Pod pretvezo, da mora biti šola nepolitična, ZVU sistematično ruši vse demokratične pridobitve, ki smo si jih pridobili v našem osvobodilnem boju.

Tako pišejo starši in na koncu svojega pisma zahtevajo:

1. Naj se prekliche odlok o ukinjenju slovenskih šol;
2. naj se prekliche odpust učiteljstva, ki uživa popolno zaupanje in spoštovanje vsega prebivalstva;
3. naj se prizna roditeljskim svetom pravica, da odločajo pri izbiranju učil za slovenske šole.

Kakor vse druge demokratične pravice, tako brani primorsko ljudstvo tudi svoje šole in ne dopušča, da bi s tujo učenostjo odtujili njegove otroke idealom, za katere je naš narod prelil toliko krvi.

OKUPACIJSKE OBLASTI PREPOVEDUJEJO LJUDSKA ZBOROVANJA V JULIJSKI KRAJINI

Kakor poroča TANJUG iz Gorice, se je po vsej Julijski krajini sprožil nov val množičnih zborovanj. Na njih govore zastopniki ljudstva, ki so obiskali v Ljubljani jugoslovansko mirovno delegacijo, preden je odpotovala v Pariz. Ogromne ljudske množice ponovno najodločneje protestirajo proti tako imenovanemu »francoske-

mu predlogu«, po katerem naj bi prišla Gorica in Tržič pod Italijo. Okupacijske oblasti skušajo takšna zborovanja pod različnimi pretvezami in izgovori za vsako ceno preprečiti. Vendar jim to ne uspeva zaradi enotne in odločne volje ljudstva, ki ve, za kaj se bori. Tako se je v Doberdolu zbralo zavedno primorsko prebivalstvo kljub prepovedi in manifestiralo za Jugoslavijo. Ko so hotele okupacijske oblasti s silo razgnati množico, se je razvilo zborovanje v mogočno demonstracijo proti takšnemu postopanju zavezniških okupacijskih oblasti. Na koncu se je množica disciplinirano razšla ob nenehno vzklikanju za Jugoslavijo in ob prepevanju slovenskih narodnih in partizanskih pesmi.

SRBIJA V NOVI JUGOSLAVIJI

Vsi narodi nove Jugoslavije uživajo popolno enakopravnost, ki je izražena že v sami državni ureditvi. Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo tvorijo 6 samoupravnih ljudskih republik in sicer: Slovenija, Hrvatska, Srbija, Črna gora, Bosna s Hercegovino in Makedonija. Vsaka od teh ima svojo vlado in narodno skupščino, ki samostojno odločata o upravnem življenju posameznih republik. Razumljivo pa je, da zastopa interese jugoslovanske narodne skupnosti in rešuje politična in gospodarska vprašanja, ki se v enaki meri nanašajo na vse narode Jugoslavije, osrednja zvezna vlada in Glavna ljudska skupščina narodov Jugoslavije. Le takšna državna ureditev jamči in razvija resnično enakopravnost slehernega naroda jugoslovanske narodne družine ter mu daje vse možnosti za svobodno politični, gospodarski in kulturni razvoj.

Pred nedavnim je bilo v Beogradu zasedanje Ljudske skupščine LR Srbije. Na njem je podal ministrski predsednik Srbije Nešković podrobno poročilo o delovanju in uspehih srbske vlade v zadnjem letu. V svojem govoru je poudaril, da se je gospodarski položaj v zadnjem času močno popravil in da so se življenjski pogoji delovnega ljudstva v Srbiji dvignili na zavidljivo višino.

Nešković je nadalje naglasil, da je v celoti obnovljena vsa prehranjevalna industrija, 98 odstotkov gradbene in kemične industrije in 92 odstotkov kovinske industrije. Vse te vrste industrij proizvajajo toliko dobrin, da lahko z njimi zadovolje najnujnejše potrebe prebivalstva. Vlada bo, je dejal ministrski predsednik, v najbližji bodočnosti znižala cene vsem industrijskim proizvodom za 20 do 30 odstotkov.

V poljedelstvu se je posvečala vsa pozornost gojenju in povečanju nasadov rastlin, ki se uporabljajo za industrijsko predelovanje (lan, konoplja, svila in bombaž — op. ured.). Po osvoboditvi je bilo ustanovljenih večje število strojnih in traktorskih postaj, ki so veliko pripomogle k hitrejšemu in boljšemu obdelovanju orne zemlje. Z agrarno reformo je prejelo zemljo 120 tisoč družin. Neobdelan ni ostal niti en kvadratni meter plodne zemlje.

Rudarska industrija je popolnoma obnovljena. Pridobivanje premoga je celo prekoračilo za 30 odstotkov proizvodnjo.

Poseben del govora je ministrski predsednik Nešković posvetil vprašanju ljudskega zdravstva in prosvete. Samo v tem letu je bilo ustanovljenih 119 novih ljudskih šol in 87 začetnih šol, spremenjenih v sedemletne šole. Veliko število zdravilišč in letovišč je bilo izročeni delovnemu ljudstvu v uporabo.

Narodna skupščina republike Srbije je soglasno odobrila delo sedanje srbske vlade.

Tisti, ki se odtrga od svojega naroda, ni več človek, temveč smet na njegovi poti. Kamor potegne veter, tja lete smeti
L. N. Tolstoj

Kakšna je resnica?

KOROŠKI SLOVENCIM ODKLJANJAMO VARUŠTVO

V zadnjem času smo Koroški Slovenci z raznih strani ponovno slišali očitek, češ da si lastimo izključno pravico, da zastopamo interese slovenskega ljudstva na Koroškem. Kaj takega kot dobri demokrati ne bi smeli, kajti tudi drugi vedo, katere in kakšne so potrebe našega naroda. Vsak pa da ima pravico delati v prid ljudstva na svoj način.

Že vnaprej se zdi vsako tako nenašeno prošeno varuštvo sumljivo. Mi pa smo po dolgoletnih izkušnjah in razočaranjih dvakrat upravičeno nejeverni, če nam kar na lepem priskoči kak Simon iz Cirene in se nam ponuja, da bo z nami nosil težki križ. Po vsem trpljenju nešteti rodov je v nas umrla vera v razsipno nežnost tistih, ki trdijo, da hočejo skrbeti za naš blagor. Kdo bi nam to po naših dosežanjih izkušnjah zameril?

KAKO SI ZAMIŠLJAJO POLITIKO MED KOROŠKIMI SLOVENCIM?

V politiki smo zlasti v dneh pred volitvami slišali po večkrat na dan, da Osvobodilna fronta nikakor ni edina predstavnik koroških Slovencev. Zato da si tudi ne sme lastiti pravice, da ona sama najbolje zastopa zahteve slovenskega ljudstva. »Volkspartei« se je v podkrepitev svojega zatrevanja sklicevala na skupnega Boga v nebesih in na skupni dež in točo za slovenske kot za nemške kmete. Socialisti so odkrili, da so od nekdanj »borci za narodno in mednarodno skupnost« in da bo v njihovih vrstah za nas najbolj preskrbljeno. V dokaz temu so navajali, da so v obeh strankah Slovenci že danes na visokih položajih.

V svoji skrbi za nas sta obe stranki pozabili na medsebojna nasprotja in sta ustvarili za nas celo posebno »poklicno zastopnico«. Uradno zamišljena in porojena, je seveda tudi uradno plačana. Njen v javnosti objavljen program vsebuje točke, zaradi katerih so si gotovo vsi Neslovenci in Neko-rošci v njenem okrilju dolgo belili glave, da bi jih potuhtali. Napeto smo čakali preprosti koroški Slovenci, kdaj bodo začeli z uredničevanjem programa, ki so nam ga razkladali na zborovanjih. Toda še do danes čakamo zaman. Po skoraj letu dni obstoja ZAS-a o njenem slovenstvu nismo zasledili ničesar drugega kot kratko beležko v »Koroški kroniki«, češ da so angleški parlamentarci sprejeli »obe slovenski organizaciji«. Toda kaže, da je ZAS spoznala, da se s tako izjavo le ne more strinjati. In je uradno razglasila, da z organizacijo koroških Slovencev nima nikakršnih vezi. Vemo sicer, da je ta očitna izpoved veljala nemški javnosti, kajti nam Slovincem tega ni bilo treba še posebej poudarjati. Vsi smo se zavedali, da je to neoporečna resnica. In tako je ostalo za nas pri monopolu stvarnosti.

SUMLJIVA SKRB ZA PROSVETO

Tudi na področju kulturnega dela so nas opozarjali, češ da je naše pomanjkanje kulturnih nalog zgrešeno. A ravno v prosveti imamo celo kopico grenkih izkušenj. Že dolga desetletja poslušamo opomine, da nismo edini zastopniki kulturnih teženj koroških Slovencev. Majer-Kaibitsch nam je to zabičeval ob vsaki priložnosti. Prav tako je to vestno upošteval dr. Sucher kot deželni glavar za časa Schuschniggove vlade, ko je na razgovore o vprašanjih našega naroda povabil tudi »drugo organizacijo« — Kaibitschev Heimatbund! Skrb za kulturno povzdigo našega naroda pa so zastopali v republikanskih in poznejših »stanovskih« razmerah z vso uradno podporo vseh avstrijskih režimov »Südmarke« in še posebej uradno podprti »Heimatkreisi« tedanjega manjšinskega referata — Heimatbunda.

V snežno belih nogavicah nedolžnosti se je vrtela mladina naših vasi v »pristnih« narodnih plesih, kakor na primer »Altdeutscher aus Windisch

Bleiberg«. Tedanji uradni kulturnik dr. Koschier je ponovno opozarjal na bogastvo nemških kulturnih vrednot pri koroških Slovencih. In tako je vse to »kulturno« delo kolobarilo v čudnih krogih. Nekega dne pa smo spoznali v strunnem maršu ilegalnih nacističnih organizacij uspehe tega poskusa. Ali je potem čudno, da smo bo te izkušnje polni dvomov, da bo se danja propaganda in nastopanje nemških plesnih skupin na »Heimatabendih« po naših dolinah ugodneje vplivalo na povzdigo slovenske kulture? Naj nam nihče ne zameri, da le vse preveč občutimo težavnost monopola pri slovenskem kulturnem delu, dokler

Baško jezero s Kepo

moramo doživljati leto za letom, da se v nemške kulturne namene potrošijo vsi davki slovenskega koroškega ljudstva. Kajti za povzdigo slovenske prosvete in kulture od leta 1920 — da zavestno pozabimo na dobo pred tem — pa do danes niso našli niti groša v blagajnah celovških kulturnih skrbnikov. Zato vidimo mi tu monopol vse bolj stvarne vsebine.

ALI ZAKONI ZA SLOVENCE NE VELJAJO?

Tudi našim gospodarjem ni prizanesel glas od zelene mize. To nam je najboljši dokaz, kako se sovražniki našega ljudstva zavedajo, da je za življenje naroda potrebna vsestranska svoboda in nikakor ne le kakšne »kulturne svoboščine«, ki nam jih tako radi obetajo, dokler obljub ni treba izpolniti. Gospodarjem so povedali, da se ne smejo lastiti monopola nad zadrugištvom. Ob tem smo zastrmeli od začudenja. Kajti monopoli so nam kopičene sile gospodarsko močnih in neodvisnih, ne pa oropanih revežev, v

kakršne so nas poveščevali z vso nežno zaskrbljenostjo Hitler in njegovi koroški pomagači. Kmalu smo uvideli, da gospodje razumejo pod monopolom vse kaj drugega. Namreč to, kar mi imenujemo z domačo, čeprav ne več najmodernejšo besedo izključna lastninska pravica! Kdor se pa proti njej pregreši, pride po še vedno veljavnih zakonih v nasprotje s paragrafi kazenskega zakonika in nikakor ne z uredbo o monopolih. Tako razumemo to stvar mi. Prepričani smo do danes, da bi bilo smešno in bedasto, če bi hoteli očitati na primer našim izseljencem »monopolske težnje« zaradi tega, ker od priseljenih Kanalčanov

zahtevajo svoje domove! Monopole je ustvarjal Hitler, ko je proglasil zemljo za izključno last nemštva in v izvajanju tega načela s pomočjo koroških šovinistov pognal tisoče koroških Slovencev v bedo in uničenje. Monopol nemštva pa so uveljavljali tudi tisti Hitlerjevi hlapci v koroškem zadrugištvu, ki so našo Zadrugo zvezo s protipostavnim, samovoljnim ukrepom podjarmili svojemu gospodarstvu. Isti monopol nemštva zastopajo tudi danes vsi tisti gospodje, ki slovenskemu ljudstvu in njegovim zadrugarjem nočejo vrniti njihovih zadrug in zadrugnega premoženja. Pri tem ne upoštevajo niti načel demokracije, o katerih stalno pišejo in govorijo, niti načel pravega zadrugištva, niti lastninskih pravic, ki jih še vedno jamči državni zakon. Proti takemu zadržanju res nimamo postaviti nasproti drugega kot monopol svojih pravic. Pravica je monopol, sprejemljiv za vse, ker je samo ena in edina. Njeni končni zmagi bomo posvetili svojo neizprosno borbo.

Dr. Mirt Zwitter.

Konec slovenskega pouka na Koroškem

V uredbi koroške deželne vlade z dne 9. novembra 1945 o uvedbi slovenskega pouka na ljudskih šolah je rečeno med drugim:

»Deželni šolski svet pričakuje, da bodo vse osebe, ki so udeležene na tej uredbi, zastavile vse svoje sile, da se bodo izvedle želje zakonodajalca, ki stremi za tem, da se popravijo krivice, storjene koroškim Slovincem v nacistični dobi.«

Primerjajmo to načelo z dejanskim prizadevanjem koroške deželne vlade in prišli bomo do sklepa, da od vsega začetka ni bilo interesa in še manj iskrenosti pri izvajanju gornje uredbe.

V uredbi koroške deželne vlade z dne 31. oktobra 1945 se glasi člen D: »Kot učne moči je treba nastaviti učitelje in učiteljice, ki v zadostni meri obvladajo slovenski jezik, v kolikor pa bi njih število ne zadoščalo, se pritegnejo tudi na Koroško priseljene učne moči. Pri postavitvah na jezikovno mešanem ozemlju se mora upoštevati mnenje zastopnika Slovencev v deželnem zboru.«

Nastane vprašanje: Ali je na Koroškem res zadostno število učnih moči, ki obvladajo slovenski jezik? Na to

vprašanje ne morejo odgovarjati samo šolske oblasti, temveč predvsem prizadeto slovensko ljudstvo. In odgovor se glasi čisto jasno: Še dolgo ne!

Sicer pa, kje je zastopnik Slovencev v deželnem zboru? Vse kaže, da je koroški vladi zelo malo do tega, da bi imela v svoji sredi pravega zastopnika Slovencev.

V začetku so šli z velikim veseljem in navdušenjem na delo vsi tisti, ki so verjeli v dobro voljo in v iskrenost zakonodajalcev. Že v teku šolskega leta so se pokazali zadovoljivi uspehi povsod tam, kjer so delali taki učitelji. Kjer pa so delali učitelji z nezadostnim znanjem slovenskega jezika, in predvsem z nejevoljo, ali pa — kar se je še bolj pogosto dogajalo — da so sabotirali to vladno uredbo, tam je vse šolsko leto vladala »pokopališka tišina«.

In če zasledujemo sedanji razvoj slovenskega šolstva in ga vzporejamo z rastjo avstrijskih političnih svoboščin, bomo lahko ugotovili tole zanimivost: kolikor več političnih pravic je prehajalo v avstrijske roke, toliko več so jih odrekli koroškim Slovincem sploh in še posebej v šolstvu.

Že v začetku so se pojavili najprej krajevni mogotci, ki se še danes ne morejo otresti nacističnega duha in, kakor kaže, tudi za bodoče nimajo tega namena. To so bili tisti »kulturni vojščaki«, ki so »z ama svitlim mečem« in pritožbami, zbiranjem podpisov in bogve s kakšnimi »demokracijami« sredstvi še skušali ovirati delo redkih učiteljev in kanili v njihove duše toliko grenkih kapelj. Če to ni zaleglo, so poskušali tudi z dejansko sabotažo. Krajevni oblastniki so uporabljali metode, ki so se obnesle že v nacistični dobi, vse drugo pa so potem opravile deželne oblasti.

Znano je, da delo učiteljev ni omejeno samo na šolske sobe. Kdo bo pospeševal prosveto na deželi, če ne učitelj.

Nekateri učitelji so se res z vsem srcem in nesebično vrgli na delo, da bi dvignili prosveto med našim zapostavljenim ljudstvom. Slovensko petje se je spet začelo razlegati po naših vaseh, otroci so na paši poskušali peti slovenske pesmi, odri so oživeli in ljudem se je vrnila zavest domačega kulturnega bogastva.

Z grozo so to »počenjanje« opazovali tisti, ki se v besedah cedijo od same naklonjenosti do slovenske kulture, v resnici pa sta jim slovenska beseda v šoli in slovenska prosveta trn v peti. Takoj so začeli z vso vnetostjo teptati nežne kali, ki so po trudnem delu teh nekaj idealistov začele poganjati na njivi slovenske prosvete.

»Kaj bo z našo mladino?« so se praskali za ušesi. »Če se bo to nadaljevalo, bodo otroci kmalu pozabili svojo priučeno nemščino in konec bo naših naporov.« Tako so modrovali vso zimo in še danes ne morejo mirno spati.

Če je kje učitelj dosegel vsaj povprečne uspehe, je moral zapustiti svoje mesto in iskati »spremembo zraka«.

Pri tej priložnosti ne smemo pozabiti na ponovno oživljanje otroških vrtecev v krajih z dvojezičnimi šolami, kjer slovenske otroke »negujejo« izključno samo v nemškem jeziku. Po živitev te nacistične ustanove za potujčevanje slovenskih otrok naj bi že vnaprej onemogočila vsak uspeh šole, kjer bi poučevali zares po uredbi.

Najnovejša uredba deželne vlade odpušča vse priseljene učitelje, ki so obvladali slovenščino. Ostane torej v glavnem učiteljstvo, ki ali sploh ne zna slovenski, ali pa je trdno odločeno sabotirati uredbo koroške deželne vlade. Koroška dvojezična šola je bila vse čase ponemčevalnica in očitno se nima namena izneveriti svoji tradiciji.

Kakšne bodo posledice, o tem bi bilo odveč razmišljati, ker jih poznamo. Kmalu se bomo spet znašli tam, kjer se je po nacističnem zlomu začelo ali vsaj skušalo začeti. Dosedanje delo pa bo prerastla trava »politične modrosti«, »kulturne višine« in »demokracijske vzgoje«. Jenko Metod.

FAŠISTIČNI BEGUNCIM STRAHUJEJO KOROŠKE SLOVENCE

Kot poroča »Tiskovna služba Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško« iz Žvabeka, že dalje časa strahuje tamkajšnje prebivalstvo fašistični begunec Jožef Taler, ki je trenutno v angleški službi.

Taler je prišel pred nedavnim do nekega funkcionarja OF v Žvabeku in zahteval od njega spisek članstva. Trdil je, da je bilo najdeno pri nekaterih članih OF orožje in da je potrebno preiskati vse druge. Mimogrede mu je fašist Taler svetoval, naj izstopi iz OF in se vpiše v »Zvezo avstrijskih Slovencev« (ZAS). Prigovarjal mu je, češ, da bo v »ZAS-u« hitreje in lažje napredoval. Ta primer jasno dokazuje, da se fašisti v vrstah »Heimathunda II.« lahko nemoteno uveljavljajo.

Dogodek je toliko značilnejši, pravi dalje poročilo, če si oledamo avstrijski tisk, ki se neprenehoma pritožuje nad nezaželeno prisotnostjo 56.000 fašistov na Koroškem. Kakor je razvidno iz časopisnih poročil, je bilo ugotovljeno samo v mesecu juliju 35 vlovov in 15 roparskih napadov, ki so jih izvršile 3—10 močnejših fašističnih tolpe. Kljub temu pa se s fašisti na Koroškem ravna z največjo obzirnostjo, ki meji skoro na ljubezen.

Po naši zemlji

Koroška Slovenka žrtev strelov v Železni Kapli

V petek 9. t. m. se je vračala ob 10. uri zvečer Amalija Oraže s sestanka slovenske mladine v Železni Kapli. Na cesti je slišala za seboj vzklikati angleškega vojaka, ki ga pa očitno ni razumela. Zaradi pozne ure je pospešila korake. V naslednjih trenutkih je izstrelil angleški vojak na nesrečno dekletko 3 strele. Amalija Oraže se je zgrudila zadeta z dvema streloma v nogo, tretji strel pa jo je ranil v roko. Nezavestno so jo prenesli v zasilno bolnišnico v Železni Kapli in jo izročili v zdravniško oskrbo dr. Kroilitšču. To je dokončno zapečatilo njeno usodo. Zdravnik dr. Kroilitš je nudil ranjenki pomanjkljivo zdravniško pomoč. Amalija Oraže je umrla naslednjega dne ob 4 zjutraj na posledicah izkrvavitve.

Amalija Oraže — Tatjana je bila doma iz zavedne slovenske družine v Lobjniku pri Železni Kapli. Že l. 1943 se je odzvala pozivu svojega naroda in se pridružila osvobodilnemu boju slovenskega ljudstva na Koroškem. Udeleževala se je požrtvovalno in z velikim zanosom težkih borb slovenskih partizanov na Koroškem, ki so se borili za osvoboditev svoje domovine od nemško-fašističnih osvajalcev. Po zlomu fašistične Nemčije v maju 1945 jo je njena globoka ljubezen do svojega naroda privedla v vr-

ste slovenske protifašistične mladine na Koroškem, da bi tam nadaljevala započeti boj za pravice in lepšo bodočnost koroških Slovencev. Usodni streli so ji preprečili, da bi doživela uresničenje svojih teženj in želja.

Tragična smrt mladega slovenskega dekleta, Amalije Oraže — Tatjane, je globoko pretresla vse ljudstvo Slovenske Koroške.

NACISTIČNI ZDRAVNIK

K žalostnemu dogodku, ki je povzročil smrt Amalije Oraže, smo prejeli še sledeče poročilo:

Zdravnik dr. Kroilitš, kateremu so prinesli težko ranjeno Amalijo Oraže v zdravniško oskrbo, je postal član SA že l. 1939, član NSDAP pa leta 1940. Trenutno je eden izmed vidnejših funkcionarjev OeVP (Ljudske stranke) v velikovškem okraju.

Kakor so izpovedale priče, je dr. Kroilitš obvezal ranjenko tako nezasišano površno, da ji je krvni pritisk že v kratkem izrinil izpod obveze dele od krogle razsekanega mišičevja, kar je še pospešilo že tako hudo krvavenje. Odločno je odsvetoval prevoz ranjenke v celovško bolnico. Po dveh injekcijah se je kljub kritičnemu stanju ranjenega dekleta brezskrbno podal k počitku. Nadaljnja usoda koroške Slovenke Amalije Oraže ga ni zanimala.

Več pažnje našim najmlajšim

Vsa leta prve avstrijske republike, še bolj pa v dobi nacizma so bile prav šole in predvsem otroški vrtci ustanove, kjer se je vršilo načrtno potujčevanje vse slovenske mladine kakor tudi odtujevanje mladine od lastnih staršev in lastnega naroda. To je eden najhujših kulturnih zločinov, ki jih je izvajal nemški imperializem nad malim slovenskim narodom.

Toda reči moramo, da se to stanje od zloma nacističnega rajha do danes ni dosti izpremenilo. Saj imamo nek šolski zakon, ki govori o dvojezičnih šolah, ki pa se nikjer ne izvaja tako, da bi bil slovenski narod res enakopraven. Poleg tega pa opažamo zadnje čase že zopet poizkuse, da bi z uvedbo novih otroških vrtcev vsenemški močniki prešli k ponovnemu potujčevanju in raznarodovanju naših najmlajših, kar nam čisto jasno dokazuje že samo en primer: otroški vrtec v Kotmari vasi. Tamkajšnja otroška vrtarica se trudi na vse načine, da bi zatrla vsako slovensko besedo ter tako naše najmlajše popeljala spet na staro pot potujčevanja.

Če hočemo naše najmlajše res rešiti pred pogubonosnim vplivom raznarodovalnih institucij, se moramo na vsak način upreti tem metodam in se čim po samopomoči! Ne smemo dopustiti, da bi nam tuji elementi ropali naše najdražje! Naša mladina mora ostati naša, zrasti mora v zavednega slovenskega človeka, ki bo kos vsem nalogam, ki mu jih bo nalagalo življenje. Posvečati jim moramo vso pažnjo, z vso ljubeznijo in sposobnostjo jim moramo pomagati, da dorastejo res v zavedno mladino.

Naša sveta dolžnost je, da po svojih močeh pripomoremo in damo tej mladini vse, kar ji odreka šola; to je, česar ji šola ne nudi. Saj dobro vemo, da je prav to mladino še najmanj okužil nacistični duh. Zato je tudi ne bo težko z ljubeznijo in potrpežljivim delom pridobiti in vzgojiti tako, da bo s ponosom gledal na njo ves slovenski narod. S tem pa tudi nikomur ničesar ne bomo vzeli, temveč bomo vrnili narodu samo to, kar je od vekomaj bilo našega in bo ostalo naše tudi v bodoče!

Če se bomo pravilno lotili dela za naše najmlajše, bomo dosegli kmalu tudi uspehe, saj se bodo oni sami z veseljem oprijeli vsega, predvsem pa

kulturno prosvetnega dela. Gotovo je, da so v naših OF odborih, posebno pa v odborih mladinskih organizacij ljudje, ki jim je usoda naših najmlajših pri srcu in ki so pripravljeni, da se jim posvete z vsemi svojimi sposobnostmi in z vso ljubeznijo. Naše najmlajše je treba takoj pritegniti h kulturnemu delu, združevati jih v pevске zборе in igralske skupine ter jim tako omogočiti, da bodo v najkrajšem času začeli nastopati skupno z ostalo mladino ali tudi sami. Pri tem se bodo tudi nehote in z lahkoto učili svojega materinskega jezika, spoznavali bodo slovensko narodno pesem in gojili svojo narodno zavest, ki je zaradi nenehnega zatiranja pri marsikom obledelo. Kako tudi ne bi, saj je okupator že najmlajšim vcepljal mržnjo do vsega slovenskega naroda.

Največji delež k temu pa mora doпрinesti prav mladinska organizacija. Mladina mora biti tista, ki bo skrbel, da naši najmlajši ne bodo stali ob strani, prepuščeni samim sebi, temveč da jih bo jemala s seboj na razne izlete, športne prireditve in podobno. Mladina se mora vživeti v duše najmlajših in jim tudi pri razvedrilu nuditi čim več lepega znanja, obenem pa utrjevati v borbi skovano tovarištvo. Nikoli se ne sme dogajati, da bi odraščala mladina odganjala od sebe najmlajše ter se čutila nekako vzvišeno nad njo. S tem bi pokazala, da ji ni mar njene bodočnosti in bi ji poleg tega ubijala še voljo do dela. Vedno in povsod moramo imeti pripravljeno lepo besedo zanje.

Na naši se naši najmlajši dolgočasijo in ne vedo, kaj naj počno. Preskrbimo jim samo nekaj, da bo konec dolgočasje. To je slovensko čtivo. Vsi dobro vemo, da so naši najmlajši željni slovenske besede, zato bodo tudi veseli, če jim bomo postregli z lepim in vzgojnim čtivom. Pomagati jim moramo pri učenju slovenskega jezika in jih skupno učiti branja in pisanja slovenske besede.

Skrbeti pa moramo tudi, da odpravimo iz naših otroških vrtcev vse velenemške močnike, ki zopet uvajajo raznarodovanje naših najmlajših. Nadomestijo naj jih ljudje, ki jim bo usoda najmlajših pri srcu, ki bodo znali z njimi skupno čutiti vse potrebe in jim nuditi vso pomoč. Dobro vemo,

da so ti naši najmlajši željni pouka in po svojih močeh tudi sami z veseljem pomagajo. Skrbeti moramo, da ohranijo svoj slovenski značaj, v katerem so zasidrane tudi vse pridobitve napredne demokratske miselnosti in zavedne borbenosti za boljšo bodočnost.

Ančka.

IZ PODJUNE

Po naši deželi govorijo, da bo prišel za župnika v Pliberk g. Thurner. Da igrajo pri tem ponemčevalni nameni glavno vlogo, se da sklepati po raznih okoliščinah. Tako so pliberški nemški šovinisti napovedovali njegov prihod z ugotovitvijo, da je bila na nedeljo pred njegovim nastopom zadnja slovenska služba božja. Posebno sumljivo je tudi, da nastopa pri tem kot nekak patron zaletavi gospod iz Galicije. Da je škofijstvo takim nasvetom do stopno, nam je najboljši dokaz izjava nekega odločilnega gospoda, ki je dejal, da naj bi prišli naši slovenski duhovniki na svoje župnije šele takrat, ko bodo meje končno veljavno določene, ker bi se sicer na župljane lahko vplivalo. Pri vsem tem pa seveda ni nepriljubljeno samo »vplivanje«. V pridigah gospoda v Dobrli vasi najdemo teden za tednom mnogo izjav, ki morajo vplivati na politično mišljenje župljanov. Tudi gališki gospod je že na Štefanovo govoril v pridigi o »za grizenih Slovincih«. Na Jakobovo je šel še dalje in je govoril o tem, kako ravna z vojnimi ujetniki v Jugoslaviji in v »drugih komunističnih državah«. Kar prepušča uradno lojalno usmerjeno časopisje ustmeni propagandi in prišepetavanju, to se zdi temu gospodu primerno za pridigo na dan župnega patrona Višek »neustrasnosti« tega gospoda, ki v Št. Juriju ni mogel dočakati 1. septembra 1941 in je sam na svojo pobudo že prej uvedel popolnoma nemško bogoslužje; je dogodek, ki se je pripetil Slovincu, ko se je vrnil iz štiriletnega bivanja v izseljeniških taboriščih in šel k temu gospodu k spovedi. Ni dobil odveze, češ da je komunističnega mišljenja!

Pri vsem tem pa Slovenci še vedno pridno sodelujejo pri zidanju spominске kapelice.

M.

LEPENA

Dragi »Slovenski vestnik«, ne moreš si misliti, kako smo te me lepenske žene vesele. Ti nas pripraviš do tega, da se vedno znova spominjamo vsega trpljenja v pretekli dobi nacističnega nasilja in da dobivamo vedno novih moči, da neustrašno stopamo proti tistemu soncu, ki bo posijalo za tem dežjem in nam ozdravilo rane, ki nam jih je zadal kruti fašizem. Gotovo si že slišal o naši občini in o žrtvah, ki jih je dala v času hitlerjanskega terorja. Še danes nam pripovedujejo fotografije o materah, ki so z dojenčki na rokah prelivale kri za svobodnejše in pravičnejše življenje. Posebno ponosne smo tudi na tiste naše mamice, ki so svoje sinove vzgojile v narodnem duhu, tako da so se takoj s puško v roki postavili v bran fašističnim nasilnikom. Več takih zavednih mamici živi tudi v naši občini. Prepričani smo, dragi Vestnik, da boš imel včasih na razpolago kakšen kotiček tudi za nas, tako da ti bomo lahko potožile o prestanem trpljenju.

Od srca si želimo, da bi kmalu našel pot v poslednjo slovensko hišo na Koroškem. S teboj se bomo pobratili vsi koroški Slovenci!

Jelka.

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

V petek dopoldne je vsa bližnja in daljna okolica spremljala k zadnjemu počitku zavednega Klokarjevega očeta na Bistrici. Klokak je bil eden onih, ki jih je kruti fašizem odtrgal od doma in jih preselil v Nemčijo v pregnanstvo. Lansko leto, ko se je vračal iz pregnanstva v svojo domovino, ga je v Spittalu ob Dravi orožništvo zopet šikaniralo. Letos 15. aprila, ko

je šel na izseljenski dan v Celovec, da bi se tam v stolni cerkvi z drugimi izseljenci zahvalil za srečno vrnitev, ga je ista policija ugrabila in ga en dan obdržala v zaporu. Naj mu bo lahka slovenska zemlja, ki jo je tako ljubil.

Preteklo nedeljo smo imeli občini zbor Prosvetnega društva. Z velikim zanimanjem so številni navzoči sledili izvajanju predsednika Prosvetne zveze dr. Joška Tišlerja. Ta občini zbor nam je pokazal, koliko zdravega gledanja in hotenja je med našim narodom za izživljanje v kulturno-prosvetnem delu kot enem izmed področij borbe za nacionalno in socialno osvoboditev slovenskega naroda na Koroškem.

Lojze.

ŽITARA VAS

Zadnje tedne so iz občine Žitara vas oddali cel vagon krompirja, kakor je to zahtevala občina. Zanimivo pri tem pa je, da kmetje o oddaji niso bili obveščeni in sta si vso oddajo prilastila kmečki vodja Piroutz in Kapus. Za vagon krompirja sta prejela 3000 šilingsov. Pozneje pa, ko bo treba oddajati jesenski krompir po 8 ali 9 grošev za kilogram, tedaj bodo seveda določili druge in tudi slovenske kmete. Dokler pa se krompir prodaja po 30 grošev, slovenskih kmetov ne poznajo.

Še eno zanimivost imamo v našem kraju. Gališkega nadučitelja g. Kordešča je šolska oblast minulo jesen odpustila iz službe, ker je bila na njegovi šoli še v jeseni 1945 v rabi čitanka, v kateri so oboževali »führerja«. Na isti šoli so tudi izvedli šolski štrajk proti poučevanju slovensčine. Gospod Kordeš, bivši nadučitelj, stanuje še danes v šolskem poslopju in se pridno vozi s svojim motornim kolesom. Ugotavljamo, da je za take vrste gospoda še vedno zadosti bencina na razpolago, medtem ko za živinozdravnika dr. Sienčnika v Dobrli vasi ni niti toliko bencina, da bi mogel opravljati svojo živinozdravniško službo. Živinozdravnik se s kolesom trudi od kmeta do kmeta, brezposelni »bivši« gospod nadučitelj pa ima na razpolago motorno kolo.

GLOBASNICA

Dušnopastirsko delovanje g. župnika Sekola je tako uspešno, da so se Globašani odločili povečati svojo farano cerkev. Delo sicer še ni gotovo, vendar obeta prav lep uspeh. Tudi drugače se v Globasnici opaža velika marljivost. Poleg vsega dela na polju poskušajo mnogi popraviti svoje domove, ki so jih pod pritiskom razmer skozi leta zanemarjali. Gotovo pa Globašani pri vsej svoji zaposlenosti ne bodo pozabili na prosvetno društvo in pričakujemo v doglednem času občinskega zbora.

BRNCA

Stari običaji se poživljajo. Imel sem priložnost, da sem videl na Ločilu staro navado, kako se obhaja »žegen« v ziljski vasi. Dopoldne se fantje in dekleta v ziljski narodni noši udeležijo službe božje, h kateri prikorakajo v parih. Popokne se je nabralo silno veliko ljudi, da si ogledajo »štehanje«. Dekleta v narodnih nošah imajo že pripravljene lep venec za zmagovalca. Godba zaigra in po poti pridejo vsi udeleženci štehanja, fantje že na konjih. Sedla ziljskim fantom ni treba. Godba spet zaigra in že jezdijo fant za fantom v divjem diru mimo sodčka, da bi ga razbili. Šele ob četrtem diru se je to posrečilo. Zmagal je Pajovcev sin, ki mu je dekleta dala venec na desnico. Ta par je potem otvoril raj na prostem.

Omeniti moram še dodatek, ki ne spada k stari navadi. Po zgledu cirkusov so ločilski fantje poskrbeli za posebno zabavo, za pojaca na konju, ki je na razne načine pokazal dirjanje, med drugim tudi, da v skoku podi konja mimo sodčka. Seveda je žel veliko smeha. Vmes pa se je le izdal, da je dober jezdec, kakor so bili vsi drugi fantje.

BOROVLEJE

Prosvetno društvo v Borovljah bo imelo v nedeljo 18. avgusta ob 3. uri popoldne v gostilni pri »Neuwirtu« na Doleh svoj občini zbor. Sodeluje tudi pevski zbor. Vsi prijatelji prosvete prisrčno vabljeni!

OTON ŽUPANČIČ:

NAS JEZIK V NOVI DOBI

Slovenskemu jeziku je bila pisana sodba, in glasila se je na smrt. Ko bi v tej veliki borbi, ki je divjala čez svet, zmagali naši vnanji nasprotniki s svojimi zavezniki, odpadniki našega lašnega rodu, bi bilo slovenskega jezika od danes do jutri konec za vse večne čase. O tem ne more biti po vsem, kar smo videli zadnja leta na naših tleh, niti senčice dvoma. S slovenskim jezikom pa bi bil izginil tudi narod, ki ga je govoril.

Zmaga jugoslovanske partizanske vojske nam je otela zemljo, narod in jezik, in od koder je še pred nekoliko urami hreščal železni robot in kakor s herodeškimi čeljustmi razglašal okrutne zapovedi s krvavimi sankcijami, so nenadoma zaigrali zvoki domače pesmi in domače govornice, zdaj zares svobodne, malone opojene od nevajene radosti in sreče.

Ali je bilo pri nas kdaj toliko vrvenja in gibanja, kakor ga je bilo tiste lepe dni po osvoboditvi? In kdaj se je pri nas toliko in s takim veseljem delalo, toliko in s takim zanosom igralo, govorilo in pelo kakor tiste dni in se še dandanes? Kdaj je toliko preprostih ljudi nastopalo na širokih shodih in ožjih sestankih z govori, predavanji, vprašanji, pritožbami ali vsaj z medklici? Kdaj so naši ljudje toliko prebirali in o prebranem s tako vnemo razpravljali? Kdaj so toliko pisali v časopise, razodevali svoje težave in skrbi, reševali zadeve svoje okolice? Zares: svoboda drami v dušah vse moči; v svobodi je naš človek odkril v sebi zmožnosti, ki jih prej ni slutil, nagibe, ki jih prej ni čutil: in eden takih je oblikovanje čustev in misli z govorjeno besedo.

Poslušam jih na radiu. Tržaško dekle prosi s tenkim glasom oproščenja zaradi nezadostnega znanja slovenskega jezika. Ko pa se ji izproži, ne more brzdati svojega še skoraj otroškega grla, prehiteva se, stavki se ji snujejo z južnjaško živahnostjo in iz njih zveni silna ljubezen do slovenske domovine, do slovenščine, vroče hrepenenje po osvoboditvi Trsta izpod fašizma, po združitvi z Jugoslavijo, po tako dolgo, težko pričakovani ... Mlada, polna, prekipelava duša: ginjen sem do solz in žal mi je, da te tako globokočutne in pogumne deklice ne morem videti. — Oglasi se Belokranjica. Opraviči se, češ da je preprosto, neuko dekle, ki si z rokami služi kruh. Govori o delu v domači vasi, o zaprekah in nevšečnostih, pa zopet o zado-

voljstvu, ki izvira iz političnega prizadevanja; govori brez spotike, stvarno in nazorno, da te prevzame naravnost in lepota in omikanost belokranjske besede, in meni je toplo pri srcu, ko po dolgih letih zopet uživam žuborene studencev, ki so me pojili prva leta mojega življenja. — Korošica nastopi — obotavlja se, kakor v bojazni, ali se bo srečno pretaknila mimo zank in nastav slovenske slovnice; nekaj malo zatikanja, nekoliko pomišljajev, pa ti pove in razloži jasno in razločno vse, kakor je treba, dokler vsa srečna ne postavi zadnje pike za zadnji stavek. — In se predstavi še Štajerka, Goričanka, Prekmurka, vsaka po svoje, čedno in pošteno, kakor je treba. Koliko pisanosti, koliko množičnosti v izražanju, koliko značilnega za posamezne pokrajine in način

V dijaških letih sem se v Parizu vpisal v večerni tečaj za pravilno izgovarjavo francoščine, in presenetilo me je, ko sem opazil, da obiskovalci tega tečaja po pretežni večini niso bili inozemci, temveč Francozi, ki so si hoteli svoj govor uglati. Sicer je znano, kako vsi veliki narodi skrbijo za nego in gojbo svojih jezikov. Ali pa veste, da je Stahanov, rudar-udarnik, ko je dobil nekoč šest ali osem tednov izrednega dopusta, sklenil, da bo ta čas izrabil za študij ruščine?

Velika razgibanost današnjega življenja razgibava tudi jezikovni razvoj. Vse se hoče odeti z besedo: groza, zanos, borbenost, upor, zmagoslavje, bolečina in radost. Vsa na pol končana in šele komaj začeta zgodovina se hoče izliti v govorjeno ali pisano besedo. Ljudje so doživeli tako silne notranje

Tinjsko znamenje

življenja in mišljenja tod in drugod. Vsaka vas ima svoj glas. —

Naše žene in dekleta se praznje oblečejo, kadar gredo pšenico žet. In tako ima naš človek iz ljudstva — posebno pa še žene in dekleta — živ čut za čedno, pravilno ubrano slovenščino na javnem nastopu. Zaveda se, da se je treba tudi materinega jezika učiti, in čim več bo nastopal v javnosti, tem bolj se mu bo ta zavest krepila.

Redki so tisti, ki menijo, da se lastnega jezika ni treba učiti, kakor češ da ga že tako znaš. Tako mišljenje je znamenje nekake topoglavosti, ki je puhal sad duševne lenobe in plitke čustvenosti, lastnosti, ki za vseobčnost niso kdo ve kako zaželene ali koristne.

pretrese, so toliko prej neznanega in neznankega prečustvovali, da se ne morejo ustavljati sili, ki jih žene, da bi z besedo dali duška vsemu, kar se jim je nagnetlo v notranjosti. In v tej gostoti doživljajev, v tem vrenju in kipenju v dušah vidim znamenje močnega zagona in vzpona, ki ga bo dosegel naš jezik v bližnji bodočnosti.

In prav nič me ni skrb, da tisti, ki imajo kaj povedati, tega ne bi povedali zaradi nezadostnega jezikovnega znanja. Naš kmet, naš delavec, naš rokodelc in obrtnik, naš žebjar iz Kroppe, rudar iz Idrije in Trbovelj nam je ustvaril obilen jezikovni zaklad in ga še danes razumno upravlja in množi. In vsi veliki pesniki in pisatelji so tem

večji in narodu dražji, čim bolj so zajemali iz tega zaklada. Prešeren je naslonil svoj čudoviti jezik na svoje domače narečje, Cankar korenini na Vrhniki; in kdor hoče znati pisati knjižno slovenščino, mora sprejeti vse, vsaj narečje svojega kraja z vsem notranjim ustrojem in vso gradnjo; iz njega bo z lahkoto razvil vsa slovenska pravila. In kadar bo v dvomu, najde tam oporo in potrdilo ali zavrnitev. Vsi zajemajte tam. — Brez skrbi nastopaj, navdušena deklica iz Trsta: — kar ti teži srce, boš povedala tako krepko in učinkovito, da bo slovenski pesnik, ki te bo poslušal, do solz presunjen. Iztresi si dušo pred nami, belokranjska delavka, poslušali te bomo, verjeli ti bomo, zanimali se bomo za usodo tvoje vasi, občudovali bomo gibko lepoto tvoje besede; koroška deklica, ki si pogumno prišla brez dovoljenja oblasti v Ljubljano, čeprav si vedela, da te bodo po vrnitvi klicali na odgovor in bo tvoj delež zasramovanje in poniževanje, govori nam, razodeni nam svoje in svojih rojakov tegobe, in razumeli te bomo in sočustvovali s teboj in ne bomo pozabili tebe ne tvojih bratov in sestra onkraj Karavank. In rudar in kmet in obrtnik, govori brez strahu, in slovenski pisatelj te bo zvesto poslušal in si zapisoval rekla iz tvojih ust ter ti jih vračal v svojih spisih, da ti bo iz njih zapela tvoja govornica. Tudi jezikovna oblast izhaja od spodaj, iz ljudstva.

Karl Destovnik-Kajuh:

PO TISOČ LETIH

Let tisoč in ne samo tisoč,
dva tisoč, še delj in še delj
smo hlepeli, hlatali po tebi,
ti leto poslednjih računov
in prvih sadov.

Ti, ki so v srcih te sužnji nosili,
ti, ki tlačani so žate se bili
in ki o tebi smo vsako jesen govorili,
vsako jesen, ko je svet bil prav tak
ko grobišče,

takrat smo si mislili:
kmalu nas sreča in pomlad obišče!

To leto bo naše in naša bo letos
pomlad,
prišla bo tako, kot prišla je enkrat,
a vendar drugače.

«O — s cvetjem, a s puško na rami,
letos bo v loju prišla,

in s kosami,
s katerimi bomo plevel pokosili,
z rokami prišla bo, ki z njimi
iz kamenja bomo gradili,
iz kamenja tega sveta,
ki letos ga bomo zrušili.

Zato bo to leto le naše,
in naša bo letos pomlad!

KOROŠKA V BORBI

Grafenauer o koroškem šolstvu

Prinašamo izvleček iz govora koroškega državnega poslanca Franceta Grafenauerja pred avstrijskim državnim zborom 22. junija 1908. Isti govor bi bil lahko govorjen četrstoletja prej ali četrstoletja kasneje in tudi danes ne bi izgubil na veljavi. Pesem o koroškem šolstvu se glasi vedno enako: Koroška šola — potujčevalnica in orodje velikonemške miselnosti in vsenemškega imperializma.

»LJUDSKA ŠOLA

Visoka gospoda! Danes govorim v imenu naroda, katerega je na smrt obsodila tista ustanova, ki je življenje ljudstva. To je šola — in prebivalstvo, v čigar imenu govorim, so koroški Slovenci. O potrebi in pomenu ljudske šole za vsak narod ne bom govoril; to je znana in priznana stvar.

Moja dolžnost je le, da pojasnim vladi in zbornici neznosne razmere, ki vladajo v ljudski šoli za koroške Slovence.

Vlada ima sicer tovarno za obljube, nima pa stroja za dejanja, kajti sicer bi bila morala že davno rešiti tistih 40

pritožb, ki so jih slovenske občine na Koroškem že leta 1884 vložile zaradi ljudskega šolstva. Še vsak prosvetni minister je to obljubil, a prav tako gotovo pozabil.

Mogoče bo sedanjí minister prosvete dr. Marchet poslal omenjene pritožbe v Prago na razstavo kot starinske znamenitosti. Te pritožbe in prošnje bi bile prav gotovo primerno darilo avstrijskega prosvetnega ministrstva. (Medklici.)

SOD SMODNIKA

Gospoda! Koroški Slovenci smo bili upogljiv, potrpežljiv narod, ki je prenašal vsako preziranje. Prav tej neskončni potrpežljivosti (Veselost.) se mora pripisovati »zgodovinski« mir v deželi, kakor ga imenujejo nemški nacionalci. Toda gmota brez krvi in življenja pa le nismo. Zato svarimo vlado, naj opusti svoj »tempo movendo«. Vlada je v svoji zaslepljenosti in v zvezi z Nemško nacionalno stranko iz Koroške, ki je bila svoj čas biser habsburške krone — napravila sod smodnika.

Kdor ne pozna Dunaja, se čudi, da

so na Dunaju »Benetke«. Kdor pa ne pozna Koroške, ta ne more razumeti, da je v Avstriji tudi Turčija. To državo v državi je avstrijska vlada ustvarila v zvezi z Nemško nacionalno stranko v teku 40 let večinoma s pomočjo šolstva.

ŠOLE ZA PONEMČEVANJE

V slovenskem delu Koroške prav za prav nimamo pravega šolstva, pač pa imamo v naših tako imenovanih dvojezičnih ali utrakvističnih šolah zelo neroden in neumen načrt za ponemčevanje. Nemškonarodna strahovlada s tiho naklonjenostjo vlade in navidežno zakonitostjo, to, gospoda moja, je tisti nestvor, ki ga na koroškem imenujejo sistem dvojezičnih ljudskih šol.

Ker štejejo Slovenci na Koroškem tretjino prebivalstva, bi vsak pravičen človek sodil, da mora imeti na učiteljskišči tudi drugi deželni jezik, torej slovenski, svoje postavne pravice.

Kaj še gospodje! Na učiteljski pripravnici v Celovcu slovenski jezik niti za slovenske učiteljskišči ni obvezen učni predmet. (Klici: Škandal, žalost!) Na Kranjskem ne štejejo Nemci niti 5 odstotkov prebivalstva, pa imajo polno ljudskih in prav tako tudi srednjih šol. Kdor že iz tega ne vidi, da hoče vlada ponemčiti vse male narode v Avstriji, ta je slep in bolan za politično življenje. Učni načrt na celovški pripravnici je najboljšo sredstvo, da oropa slovensko ljudstvo na Koroškem tistih činiteljev, ki naj bi

v pravem pomenu besede predstavljali ljudsko šolo, namreč slovenščine zmožnih učiteljev. Če se slovenščina na učiteljskišči ne poučuje v zadostni meri, potem je jasno, da ne bomo imeli nikoli slovenskih učiteljev, vsaj ne toliko, kolikor bi jih nujno potrebovali.

To ponemčevanje opravljajo pred očmi vlade in z njenim soglasjem, ker je menda uničenje slovenskega ljudstva na Koroškem tudi »državna potreba« in je baje v skladu s spoštovanjem in izpolnjevanjem zakonov, na katere so prisegli vladni organi.

KOROŠKI VALPET

Visoka zbornica! V vsakem človeku ni v enaki meri razvit občutek za pravico. Predstavniki vlade na Koroškem in mogoče tudi na Dunaju so ta občutek že izgubili. Zato gorje slovenskemu učitelju na Koroškem, če bi se držal odditi z možmi na Ruettli, torej se odločno postaviti za slovenske pravice. Po njem je! Koroški valpet mu pove v brk: »Moj ukaz je tvoja volja, moja volja je tvoja pravica!« (Poslanec dr. Benkovič: Kdo je pa ta koroški valpet? Mogoče gospod Palla [tedanji deželni šolski svetnik, op. ur.]?)

Da, gospod Palla. (Klici: Naročili so si ga iz Šlezije!)

Koroški Slovenci zahtevajo samo to od vlade, kar bi jim morala sama dati. Vlada pa nas sili v to, česar mi nečemo. Mi zahtevamo svobodo in omiko, vlada pa hoče zatiranje in suženjstvo.

Pisatelj Ilija Ehrenburg o Ameriki

Sovjetski pisatelj Ilija Ehrenburg, ki se je pred kratkim vrnil s svojega potovanja po Združenih državah, pripoveduje v »Izvestjih« o svojem opazovanju v tej prekomorski deželi.

Protisovjetski ideologi kaj radi predstavljajo Sovjetsko zvezo kot nekakšno kasarno, v kateri so vsi ljudje enaki. Vendar pa ne poznam dežele, piše Ilija Ehrenburg, kjer bi bila standardizacija (posplošenost — izenačenost, op. ur.) dosegla tolikšen razmah kot ravno v Združenih državah. Obiskal sem nešteto ameriških mest; z izjemo New Yorka, San Francisca, New Orleansa in Bostona so vsa brez nekakšnih posebnih značilnosti. Niso ničesar drugega kakor osredotočenje večjega števila Amerikancev.

Tudi stvari so standardizirane: povsod vidite iste hlače, isti kavni pribor in iste naslanjače. Ne mislim grajati tega, ravno nasprotno, Amerikancem je po zaslugi njihove serijske proizvodnje uspelo dvigniti življenjski standard (izboljšati življenjske pogoje, op. ur.). Vendar pa je v tej enoličnosti nekaj žalostnega: enake hiše, enaka oprema, enaka obleka. Kljub temu ne soglašam z evropskimi esteti, ki zabavljajo čez standardizacijo stvari v Ameriki. Vse obleke so si sicer podobne, vendar si jih more tudi vsak nabaviti.

Kar je veliko bolj žalostno, poudarja Ilija Ehrenburg, je nekaka duševna standardizacija. Američani kaj radi govorijo o svoji svobodi, vendar se njihovo mnenje, njihov okus, njihova čustva in zaradi tega tudi njihova dejanja uravnavajo od zunaj. Tisk in kino jemljeta ljudstvu vsako svojskost — tu je vzrok duševne potrtosti, ki se zadnje čase opaža v Ameriki. Američani dobro vedo, kako je treba zaslužiti denar, vendar pa se še niso naučili, kako ga je treba pametno porabiti.

Američani kažejo veliko večje sposobnosti pri delu kakor pri oddihu. Še najbolj se kratkočasijo v Ameriki, kadar se gibljejo na svežem zraku. Mladina na morski obali je videti zelo vedra. Vendar najdemo v dvoranah kinov za vso doživljanje neobčutljivo, na pol speče občinstvo, ki le redko odgovarja s smehom na zelo smešne prizore. Povsod je veliko število pijancev, kljub temu da so bile v večini držav uvedene te ali one omejitve v prodaji alkohola.

Amerikanci nimajo kaj prida znanja o ostalem svetu: premalo proučujejo zgodovino in zemljepisje starega sveta. Skupine šolarjev mi niso vedele povedati niti enega mesta Sovjetske zveze. Politična raven je tudi zelo nizka: ljudstvu je znano zasebno življenje posameznih senatorjev, pri tem pa je v številnih državah beseda »socialist« žaljiva in ljudje, ki jih označijo kot »socialiste«, gredo s pestmi nad žaljivca.

Ameriški listi često pišejo, da je sistem dveh strank jamstvo za resnično demokracijo. Poudariti pa je treba, da je nemogoče najti načelne meje med severnimi republikanci in južnimi demokrati. Nekateri Evropejci smešijo Ameriko zaradi njenega obsevanja tehnike, drugi pa klečeplazijo okoli Amerikancev v upanju, da bodo dobili kakšen neuporaben stroj ali staromodno obleko. Tu ni treba nobenega posmehovanja in nobenega prilizovanja.

Pot ameriškega napredka je popolnoma različna od razvoja starega sveta. Francija je pričela z gotskimi katedralami in trubadurji. Amerika je pričela z avtomobili, okrepčevalnicami in zlato mrzlico. Njena materialna (tvarna) kultura se je hitro povzpela na visoko stopnjo, medtem ko je njena duhovna kultura zaostala. Ker poznamo duh, živahnost in odločnost Amerikancev, lahko po pravici rečemo, da bo nekoč duhovna kultura tega velikega ljudstva velika in neodvisna.

V politični zavesti povprečnega Amerikanca je prišlo do nekaterih sprememb. Ne samo pošteno, ampak tudi misleči ljudje, ki so bili zmožni razumeti potek zgodovine, so se strnili okoli Roosevelta. Čeprav so ti sedaj odstranjeni (ali so sami stopili na stran), delo umrlega predsednika ni

ostalo brez sledov. Med delavci je prav tako opaziti začetek neodvisnega mišljenja, vzajemnost in zavesti o njihovem nacionalnem poslanstvu. Doba, ko so pustolovci in hujskači vodili ameriškega delavca, se nagiba h koncu.

Zdaj vidimo napore ameriških znanstvenikov, ki so mnogo storili za svet. Za razliko od francoskih pisateljev so ameriški pisatelji povezani z ljudstvom. Zdi se mi kakor visoka drevesa s široko razpredenimi koreninami. Rodila se je resnična poezija, ki je zmožna ganiti človeka. Končno je v newyorškem stavbarstvu neoporečna lepota.

Pojavili so se ameriški intelektualci (izobraženci). Le-ti so, sicer še slabotni in zdi se, kot da beže pred kričečo reklamo, oglašujočimi glasbilo nočnih zabavišč, cerkvenimi pridigami z namigavanji na trgovske firme in pred reklamami s svetopisemskimi izreki. Pribežališče iščejo v zanikanju in melanholiji (otožnosti), včasih v porogljivem smehljaju, včasih v sanjarjenju. Vendar jih je nekaj, ki razumejo, da rešitev ni v begu v samoto. Rešitev je drugje — dvigniti je treba duševno raven povprečnega Amerikanca do tehnične višine, ki ga obdaja od rojstva pa do smrti.

RASIZEM V AMERIKI

Videti je, piše Ilija Ehrenburg, da bi morala vladati v tej deželi, ki je naseljena z raznimi plemeni in združena z mladim rodoljubjem, narodna enotnost. Toda Amerika, ki ni poznala fevdalizma, je ustvarila drugo nadoblastništvo — in to rasno. Tak rasizem je z zakonom dovoljen. Antisemitizem (protižidovsko gibanje, op. ured.) je v Ameriki tako vsakdanji pojav, da ga mnogi celo ne opazijo. Mnogim se zdi popolnoma naravno, da ta ali ona ustanova zaposluje samo »arijce« ali da v nekatere hotele ne puste Židov. Na zapadni obali so Kitajci pariži (brezpravni ljudje, op. ured.). So društva in organizacije, ki ne sprejemajo Italijanov, ker jih smatrajo za nižje ljudi. Posebno žalostna je usoda črnecv.

V ustavi ZDA je rečeno, da imajo volivno pravico vsi državljani in državljanke. Toda črnici v južnih državah nimajo volivne pravice. V državi Alabama je tri milijone prebivalcev, med njimi je 1.100.000 črnecv. Volivno pravico v tej državi ima 496.000 belcev in 4.000 črnecv. V Birminghamu je 130.000 črnecv, ki so dopolnili 21 let, a volivno pravico jih ima samo 1.400. Ko sem bival v državi Mississippi, sem se spomnil, kako so nekateri ameriški novinarji godrnjali nad Južnoslovani, ker je vlada Ljudske fronte odzela volivno pravico okoli 200.000 osebam, ki so podpirale nemškega okupatorja. Isti ameriški novinarji pa smatrajo, da je popolnoma naravno, da so brez volivne pravice milijoni ameriških črnecv, med njimi tudi osebe, ki so sodelovale v vojni za svobodo Amerike. Jaz bi postavil svojim ameriškim čitateljem vprašanje: Ali je pravičnejše odvzeti volivno pravico ljudem s črno vestjo, ali ljudem s črno kožo?

V zadnjih letih si je jug Združenih držav Amerike ustvaril industrijo. Ogromne naprave v dolini Tennessy, ki so bile zgrajene po Rooseveltovem načrtu, so pocenile električno energijo in pripomogle k industrializaciji 7 držav. Toda črnici so tudi tu sužnji. V tovarnah opravljajo najtežja dela. Ne morejo biti niti mehaniki, niti elektromehaniki itd. Nekvalificiran črnc dobi na uro 15 centimov manj kot nekvalificiran delavec-belec. V Ameriki je mnogo sindikatov, ki jih vodijo pustolovci in demagogi. Ti ljudje govorijo belim delavcem, da nesreča ne izvira iz pohlepa belih delodajalcev, temveč zaradi črne kože lačnih »tekmecev«. Lastniki sužnjem na jugu prepirajo, da se črnec ne smejo dati pravice, ker »nimajo pravice do kulture«. Na jugu sem srečal mnogo izobraženih črnecv-znanstvenikov, književnikov, zdravnikov, učiteljev in odvetnikov. Na jugu, kjer je dosti belih ljudi — v bistvu divjakov (čeprav ima-

jo razne diplome), so ti črnici-izobraženci nepričakovane svetle pojave.

Ehrenburg končuje, da je jug pred usodnimi dogodki: Ali bodo lastniki sužnjem priznali pravice črnecem, ali pa bodo črnici pričeli borbo za enakost. Prepričan sem, da bo rasizem v Ameriki končno uničen. Toda treba je vedeti, kako huda je ta bolezen in do kolikšne mere se je zakoreninila v možganih povprečnega Amerikanca.

IZ SOVJETSKE ZVEZE

VELIKAN VSTAJA IZ RAZVALIN

Nekaj deset kilometrov iz Leningrada leži najstarejše rusko podjetje — Ižorski zavod. Slava o njem sega že v dobo Petra Velikega. Letošnje leto bo praznoval svoj 240 letni jubilej. Resničen razcvet je podjetje doseglo v sovjetski dobi, ko je postalo tovarna za izdelavo težkih strojev in splošno kovinarstvo.

V dobi velike domovinske vojne, ko so se nemški osvajači približali tovarniškemu zidovcu, je šel odtod na boj s sovražnikom Ižorski bataljon, ki se je pozneje tako proslavil. Oboroženi delavci so nudili besen odpor Nemcem, sami prešli v napad in zapodili sovražnika več kilometrov nazaj. Več ko dve leti je Ižorski bataljon skupaj z drugimi oddelki Rdeče armade stal kot železna stena za zaščito tovarne in Leninovega mesta. Obrambna črta je potekala nedaleč od podjetja in fašisti so obstreljevali mesto in tovarne s topovi in metalci min. Vse naokrog je grmelo. Niti tri minute niso minile, da bi ne padla na zavod granata. V zrak so leteli delavski domovi, rušili so se klubi, otroška zabavišča, šole — skratka vse, kar je bilo s tolikšno ljubeznijo zgrajeno pred vojno.

Težko je verjeti, toda zavod, ki je bilo nanj spuščenih 25 tisoč granat, ni niti za en dan prenehal kovati orožja in izdelovati opreme za Rdečo armado. Ko so bile porušene veličanske zgradbe enega oddelka, so šli delavci v drug oddelek in tam vse uredili tako, da so lahko naprej izdelovali potreščine za vojsko. Zene so zamenjale može, hčere očete in fantje so do raščali pri delu v tovarni.

Junij leta 1946. Hođim po velikanskem prostoru podjetja in radostno

Na jugu nisem srečal niti enega človeka, ki ni okužen z rasizmom. Videl sem rasiste, ki branijo idejo ameriške višje rase nad ostalimi narodi.

Zakaj so potem umirali ameriški vojaki v Normandiji in ob Reni, se sprašuje Ehrenburg in pravi: Verujem v veliko bodočnost Amerike in prepričan sem, da bo ameriški narod kmalu prebolel svojo najtežjo in najšramotnejšo bolezen.

čustvo me navdaja. Iz razvalin, iz nereda vstaja — Ižorski zavod.

Pomočnik ravnatelja podjetja inženir Zaharjev pripoveduje, kako velika je ustvarjalna in graditeljska sila Ižorscev. Zavod je bil porušen do 65 odstotkov. Toda že drugi dan po tem, ko so bili Nemci pregnani od Leningrada, v januarju 1944, se je pričela njegova obnova. Že v tem letu so bile vzpostavljene Martinove peči — ter ogromna jeklarna. Potem je pričel z delom oddelek za cevi, mehanični oddelek, oddelek za popravila in sestavljanje, kotlarna in naposled vsi drugi oddelki zavoda — energetični, železniški in parovodni.

Pri obnovi svojega zavoda zelo marljivo sodelujejo borci znamenitega Ižorskega bataljona, ki so se vrnili s fronte. Ta bataljon je država odlikovala z redom »Rdeče zastave«. V oddelku za vzorce smo srečali očeta in sina Aleksandrova. Sin Vladimir je bil v Ižorskem bataljonu komandir minometalcev, oče Aleksander pa strelec. Ko sta se vrnila, spet kažeta pri delu veliko marljivost. Najboljša pri delu je brigada Aleksandra Dobrohotova, ki jo sestavljajo bivši borci in častniki Ižorskega bataljona.

V zavodu dela tudi slavni komandant Ižorskega bataljona — Georgij Vodopjanov. On je važen činitelj zavoda. Lahko je opaziti, kako se delavci, bivši borci, obračajo k njemu in ga po stari navadi tovariško imenujejo podpolkovnika.

Vsi ti ljudje so z ljubeznijo vdani svojemu delu in podjetju. Vidite, zato se tako hitro dviga iz razvalin Ižorski zavod in zato gred lahko vsak dan njegovi izdelki v vse kraje držav!

(P) Grigoriju Mišuloviru.)

PRIMORCI ZA SVOJE PRAVICE

V borbi proti fašizmu je ljudstvo razbilo staro fašistično in si ustvarilo svojo demokratično oblast.

Za uspešno borbo proti okupatorju so se v letu 1941 in 1942 ustanovili po vseh krajih Julijske krajine odbori Osvobodilne fronte. Njihova glavna naloga je bila skrbeti za mobilizacijo v partizane in za oskrbo partizanske vojske. Ko so zaradi obsega borbe ti odbori vršili čedalje večje in težje naloge, je začelo ljudstvo v njih gledati svojo pravo narodno oblast. Že v letu 1942 in 1943 je v mnogih krajih dejansko prenehala fašistična oblast, ker so fašistični oblastniki ali pobegnili ali se potuhnili. S kapitulacijo Italije se je na mah rušila vsa fašistična oblast v deželi z izjemo največjih mest. Ljudstvo je odbore OF vsepovsod navdušeno priznalo kot svojo edino narodno oblast. Ti odbori pa so le začasno opravljali funkcije oblasti, kajti že spomladi leta 1944 so bile razpisane splošne tajne volitve za sestavo krajevnih narodnoosvobodilnih odborov. Namen volitev je bil: ljudske množice naj same zgrade novo oblast. V tem času je bilo izvoljenih samo v Slovenskem Primorju preko 400 narodno osvobodilnih odborov. Kljub pogostim velikim nevarnostim je znašala volivna udeležba nad 90 odstotkov. Volitve so bile prava slovesnost, narodni praznik. Mnogokrat so jim prisostvovali člani anglo-ameriške misije pri glavnem štabu NOV in POJ. Tako je major Arthur Tucker, ki je bil priča veličastnega volivnega shoda, kjer so Primorci manifestirali za Titovo Jugoslavijo, podal tole izjavo občudovanja osvobodilne borbe in osvobodilnih volitev:

»Prijetelji in zavezniki!

Prišel sem v vašo pokrajino šele pred nekaj urami. V teh kratkih urah

sem bil priča dogodkov, ki so me navdali z občudovanjem. Več kot samo častno se mi zdi, da sem med vami. V Angliji poznajo danes vsi preteklost vaše zgodovinske borbe, vaš današnji boj, vaš pogum, organizacijo, disciplino. Mi se borimo za popolno uničenje fašistov in za poraz nacistične Nemčije. Naši vojaki umirajo danes v tisočih na francoskih tleh. Naš boj je vaš boj. Naš sovražnik je vaš sovražnik. Tisti je naš prijatelj, ki se srčno bori z nami. Tisti pa, ki mlačno stoji ob strani ali celo misli posredno ali neposredno pomagati sovražniku, je naš smrtni nasprotnik. Poiskali ga bomo in uničili. Vaša zemlja bo, kakor upam, kmalu rešena sovražnika. To bodo rodili vaši čudoviti napori. Že zdaj izvajate svobodne volitve. Sami se že pripravljate na svobodno življenje, ki bo prineslo mir. S čudovito vero in organizacijo ste izvedli volitve, čeprav tako blizu sovražnika in pod tako težkimi pogoji. Še besedo iskrenega občudovanja vaših žena in deklet. Čeprav so vam požgali hiše in odvedli sinove in može, vendar ni nikdar klonil pogum vaših žena. — Vse vas pozdravljam in vam zagotavljam, da smo mi v Angliji ponosni, da smo z vami in vašo gradečo se svobodo in procvitajočo Slovenijo sredi nove Jugoslavije.

Narodno osvobodilni odbori so po vsem ozemlju Julijske krajine organizirali Narodno zaščito, ki je pazila na javni red in mir ter vodila borbo proti kriminaliteti. V jeseni 1944 so bila v Slovenskem Primorju izvoljena tudi narodna sodišča, in sicer 21 okrajnih narodnih sodišč, 4 krajevna narodna sodišča in eno višje narodno sodišče, ki so poslovala v vseh civilnih in vojaških zadevah. Prav tako je bilo tudi v Istri. (Dalje)

GOSPODARSTVO

Dr. Luka Sienčnik:

Naše živinorejske in pašniške zadruga

Geografski ustroj slovenske koroške zemlje je narekoval našim kmetovalcem, da so se v preteklosti v obilni meri bavili z živinorejo. To delajo tudi danes in še bolj se bodo morali baviti z živinorejo v bodočnosti, ko se bo spet razvila mednarodna trgovina in bo spet prišlo žito na naš trg po ceni, s kakršno naš kmet ne bo mogel tekmovati, ker za žitarice naša zemlja po veliki večini ni preveč prida. Iz nje se lahko iztrga dober pridelek samo tedaj, če se ji more dovolj pognojiti. Za pridobivanje gnoja pa je treba živine in za njeno rejo so pri nas dani vsi pogoji.

Naše planine imajo dovolj sočnatih pašnikov. Žal da so se ti do sedaj premalo izrabljali. Vzrok moramo iskati v tem, da so ti v veliki večini last veleposestnikov, ki so kazali le malo zanimanja za vzdrževanje pašnikov. Iz koristolovskih nagibov so pogozdovale pašnike, ker jim daje to manj dela in skrbi, čez nekaj desetletij pa jim vrže lep izkupiček. Tudi država ni posegla vmes, da bi pomagala našim živinorejcem v boju z lastniki pašnikov. Tako so od leta do leta pašniki vse bolj propadali. Ni bilo nikogar, ki bi skrbel za napajališča, za staje, za plovce; nihče ni trebil grmičevja. S pašniki je propadala tudi naša živinoreja. Kmet ni imel prostora, kjer bi čez leto preživil svojo živino. Seno, ki bi ga moral krmiti pozimi, je porabil že poleti in pozimi je morala živina stradati. Tako se seveda ni moglo nadaljevati in država se je navsezadnje odločila, da poseže vmes. Obljubila je kmetom, da jim bo pomagala spraviti v red pašnike, če se združijo v pašniške zadruga.

Ustanovljeni sta bili v Podjuni dve pašniški zadruga. Ena za Luže, druga za tako imenovano Grabštanjsko planino nad Reberco. Obe planini sta last kneza Rosenberga. V zadruga združeni kmetje so zemljo vzeli v najem za določeno število let. Država je postavila še pred prvo svetovno vojno lepa poslopja, namenjena za staje in bivališča pastirjev. Da pa stvar niso prijeli na pravem koncu in da je bila zgrajena na trhljih nogah, nam dokazuje že to, da se nobena teh zadrug ni obdržala. In ne samo to. Lužiška zadruga se je razšla celo pred potekom pogodbe, ker so bili Rosenbergovi pogoji za vzdrževanje poslopj, ki

jih je zgradila država, takšni, da jih kmetje zadrugarji niso mogli izpolnjevati.

Jedro zla je bilo v tem, da kmetje zadrugarji niso bili lastniki zemlje in da se zato z državno podporo niso okoristili živinorejci, katerim je bila namenjena, temveč lastnik zemlje, v tem primeru knez Rosenberg. V dokaz moji trditvi naj navedem druge pašniške zadruga, ki so lastnice zemlje, kakor na primer Veška planina pri Globasnici ali Sovška pri Podkloštru. Te zadruga obstojajo že mnogo desetletij in vendar ni nobenega znaka, ki bi kazal na polom teh zadrug. Navedeni primeri naj nam zadoščajo kot kažipot, kako naj zgradimo svoje pašniške zadruga, da bodo imele trajen uspeh.

Da sem se lotil tega vprašanja prav sedaj, je iskati vzroka v tem, da avstrijske oblasti hočejo rešiti to vprašanje spet na isti podlagi, s katero so že enkrat doživele polom. Razen tega imajo vsi naši živinorejci vtis, da državna oblast pri svojih prizadevanjih ne ravna iskreno. Čemu se je v Železni Kapli ustanovila še ena živinorejska zadruga, ko je vendar znano, da tam obstoja taka zadruga že blizu dve desetletji. Res je, da je duša te zadruga, Pasterk France iz Lobnika, padel kot partizan, toda vojno so preživeli še drugi možje, ki bi bili prav tako sposobni opravljati zadruga delo. Ta zadruga ni obstojala samo na papirju, ampak je delala uspešno kot malokatera druga. Njeni nadzorniki so vodili točen seznam zadruga živine, merili količino in kakovost mleka itd. Bila je torej v vsakem oziru na višini vse do pričetka druge svetovne vojne. Ali ne bi bilo bolje, da bi oblasti pomagale poživiti te zadruga na ta način, da bi pomagale zadrugarjem izseljencem, da napolnijo hleve s plemensko živino, obenem pa bi jih morala obvarovati pred prisilno oddajo živine in dodeliti primeren pašnik za tiste zadrugarje, ki nimajo dovolj svojih pašnikov?

Živinorejci dobrolskega okoliša so si že zdavnaj ustanovili svojo Žitarško pašniško zadruga in so gonili svojo živino v Belo, na Obirsko in v Korče. Enako so si tudi Globašani že leta 1913 ustanovili svojo živinorejsko zadruga, ki je delovala do leta 1938. Povsod tod ni treba novih zadrug. Treba

je le stare poživiti in jih izpopolniti, tako da bi vse bile živinorejske in pašniške zadruga. Pri tem naj bi globaški zadruga razširili njeno delovno območje proti Pliberku, Luže pa naj bi se ji dodelila kot pašnik. Žitarski naj bi njeno območje razširili proti Dobri vasi, pašniki pa bi se ji dodelili v okoličnici Železne Kaple.

Vsem tem zadrugam naj bi država priskočila na pomoč z izdatnimi pod-

Sindikalizem v novi Jugoslaviji

Kakor na vseh področjih, tako posebej nova Jugoslavija tudi strokovnemu združenju delavcev in nameščencev veliko pozornost, in to ne samo industrijskih in obrtnih delavcev, temveč tudi gozdnih in poljskih.

V stari Jugoslaviji sta bila delavec in nameščenec prepuščena sama sebi. V majhnih brezprogramskih strokovnih organizacijah sta si cepila svoje moči in nista mogla nuditi nobenega odpora proti vedno večjemu izžemanju manjših ali večjih kapitalistov. Na milost in nemilost je bil delavec potisnjen k tlom, k brezmejnemu izkoriščanju svojega delodajalca. To izkoriščanje je bilo ponekod že podobno pravemu suženjstvu.

Razumljivo, da je to razcepljenje sil in pomanjkanje stanovske zavesti večine delavstva ugajalo izkoriščevalcem, ki so si na ta način kovali kapital in brezvestno izrabljali neurejen položaj delovnega človeka. Maloštevni poizkusi delavskih organizacij, da bi svojemu članstvu priborile vsaj človeka vredno življenje, so bili že v kali zadušeni. Protiljudski režimi so jih s policijskimi grožnjami držali v nemoči, ker so se zavedali, da bi jim bila enotna delavska organizacija prenevarna. Le tako se je moglo zgoditi, da je moral industrijski delavec ponekod garati celo po dva dinarja na uro. Gozdni in poljski delavci pa so bili sploh brezpravna raja in so skoraj po srednjeveško tlačani bogatim veleposestnikom. Tudi mali nameščenec je ob napornem delu le živoraril.

In danes? Dolgo sluteni sen delovnega ljudstva se je uresničil. Pregrada med delavcem in nameščencem je padla. Oba sta se združila v močni vsedržavni enotni strokovni organizaciji (ESZDNJ). Krepko sta se strnila v zavesti, da bosta le v sporazumnem delu med seboj lahko resnično uspevala in največ koristila skupnosti.

Sindikati imajo gospodarsko-politične, tarifne in kulturno-prosvetne naloge. Upravno so razdeljeni na podružnice, katere sestavlja več manjših podjetij iste stroke. Če je podjetje dovolj veliko, predstavlja samostojno po-

porami. V glavnem naj bi državna pomoč obstojala v tem, da bi z agrarno reformo zagotovila zadrugam, da postanejo lastnice uporabljene zemlje.

Zgoraj navedeni primeri nam jasno dokazujejo, da imajo samo tiste zadruga trajno vrednost, ki razpolagajo z lastno zemljo. Le tedaj pride državna podpora res v prid živinoreji in živinorejcem, v vseh drugih primerih pa samo lastniku zemlje, veleposestniku.

družnico. Več podružnic se združuje v krajevni odbor. Vrhovno predstavništvo vsake stroke je Zveza, ki pošilja po enega predstavnika v medstrokovni svet. Vse skupaj pa povezuje Glavni odbor vsake posamezne federalne edinice, ki se združujejo v Centralnem glavnem odboru ESZDN Ljudske republike Jugoslavije.

Velike so naloge te močne strokovne organizacije, ki je združila ves delovni živelj od Triglava do Kajmakalana. Delavstvo in delovna inteligenca se zavedata, da je bila domovina v tej vojni močno prizadeta in da bo mogoče le v skupnih naporih ustvariti lepšo in boljšo bodočnost.

Po enoletnem delovanju se že kažejo vidni uspehi.

Na novo so zagoreli plavži in v rudnikih so krepko zastavili krampe. Današnji delavec ve, zakaj dela. Prej so bile tovarne v rokah bogatih mogotcev — danes so v ljudskih. Prej je bila zemlja last brezvestnih izkoriščevalcev — danes je tistega, ki jo obdeluje. Hvaležno in s solznimi očmi je prenekateri gozdni in poljski delavec prevzel v svojo last košček zemlje, na kateri je prej tlačani za brezdelno gospodo. Zato se je proizvodnja dvignila in z njo tudi kakovost (kvaliteta) dela.

Nagib k izpopolnjevanju navaja delavca k tekmovanju, kjer dosega lepe uspehe. Zaveda se tudi, da bo za dobro delo prejel dobro plačilo. V borbi za gospodarsko neodvisnost se je rodilo udarništvu, ki je temelj uspešne obnove.

Delovni polet se je dvignil in v sindikalni organizaciji se delavec izobražuje in spoznava vrednote strokovne izobrazbe, ESZDNJ je ustanovila sindikalne šole in prireja tečaje za sindikalne funkcionarje, za proučevanje načrtnega gospodarstva, obratnega knjigovodstva, skrbi za vzgojo novih kadrov in drugo.

To je edina pot, ki bo pripeljala celotno delavstvo in nameščenstvo iz organizacijske zmešnjave v bivši Jugoslaviji na pot urejenega dela in v korist vsega delovnega ljudstva. E. F.

Prežihov Voranc: SAMORASTNIKI

Ob takem večnem nadčloveškem boju je v soseski od leta do leta rastel Metin uglec. Pomalem je javno mnenje prehajalo na njeno stran. Ljudje so se zmeraj bolj spotikali nad trdovratnostjo starega Karničnika, ki se je še vedno strastno protivil zakonski zvezi med Ožbejem in Meto. Da bi svojo voljo laže uveljavljal, je še sam ravnal posestvo, čeprav je mlajši sin že postal pokolenet.

Meta je dolga leta še sanjala o kajži, najprej o eni izmed karniških, tako velikih, da bi se njena družina preredila doma, potem pa kakršni koli bajti, samo da bi ji življenje postalo znosnejše; te sanje pa je sčasoma pokopala. Večkrat je bila zadelj tega talovna, mislila je na svojo nesrečo in ni mogla razumeti, zakaj mora ravno njo tako tepsti življenje. Te misli pa so izginile, ko se je spomnila otrok. Velike, težke in neodložljive materinske dolžnosti so jo še z večjo silo gnale na delo za vsakdanji kruh. V tej vsakdanji borbi je nikdar ni zapustila zavest, da se ji godi krivica, da trpi po nedolžnem; da se je nad njo storil velik greh; zaradi te zavesti je postala zaprta, skoraj zakrknjena do ostalega sveta. Vendar ni povzročitelj svojih nesreče sovražila, pač pa hladno prezirala. In ta prezir, ki je gradil med njo in ostalim svetom vedno višji plot, jo je na drugi strani družil z njeno žvotjo v zmeraj močnejšo skupnost. Imela je svoj lasten svet, v katerem

je bilo malo svetlih dni, in se je sprizajnila s to usodo, kakor je mogla in vedela. Zakona z Ožbejem si je zdaj želela le še zaradi soseske, zaradi otrok, ki bi s tem dobili priznanega očeta, da bi vsaj po šegi postali enakovredni ljudje.

Soseska ni mogla razumeti, kako je Meta pri takem življenju in pri tolikih otrocih ohranila svojo lepoto; še potem, ko je zlegla že devet otrok, je bila še zmeraj vzravnana, gladkih lic, živih oči, le njene kretnje so zaradi neskončnega garanja postale manj gibljive.

Lepi so bili tudi vsi njeni otroci, vsi visoko zrasli, ravnji, močni, žarečih oči, kar so vse imeli od nje. Metina samosvojost se je zmeraj bolj oprijemala otrok. Pri njih je bila mati vse, podobna očeta Ožbeja je le medlela v njihovih dušah in počasi popolnoma izginjala. Niso bili bojazljivi, ali ljudi so se izogibali in niso nikomur zaupali ter se vedli kot trdobočnejši. Če jih je kdo iz nagajivosti vprašal, čigavi so, so odgovarjali, ko so še komaj znali obračati jezik:

»Hudabivški pankerti smo!«

»Ali niste karniški?«

»To pa že kar!« so se neprijazno odrezali.

Zato jim je soseska pomalem začela rekati »samorastniki«. Ko so komaj zlezli iz gnezda, so morali že v službe za pastirje; pasli so po vseh belanskih globačah, po planinah Obirja, Pece in

Olšove. Meta je vsakemu naredila za popotnico velik križ na čelo, pod pazduho mu je stisnila par novih cokel, ki jih je sama napravila za novega odhajača, za slovo pa mu je še rekla:

»Zdaj greš v boj za kruh! Ta boj bo težak, ali premagal ga boš, če ne boš pozabil, da si moj, da si Hudabivšnikov...«

In če se je odhajač cemeril, kar je pomenilo, da se čuti še neobglenca in preslabotnega, mu je mati rekla:

»Gal, ne pomaga nič, doma sta še dva, ki čakata na kruh.«

Potem je v presledkih šlo dalje:

»Gaber — Mohor — Ožbej — Vid — Burga — Primož... doma sta še dva — so še trije, nič ne pomaga!«

In slehernikrat se je cmerač ali cmeravka spričo materinega resnootočnega obraza prenehal kisati in pogumno nastopil pot v neznan svet, kjer se bije bridki boj za kruh.

Zunaj v svetu so iz pastirjev postajali iberžniki, mali hlapci, drvarji, dniarji, kovači, knapi, iz pastiric kravarice, dekle. Meta je vpeljala tako, da so vsako leto na belo nedeljo prihajali k njej. Iz teh obiskov se je razvil nekak hudabivški shod, o katerem se je še dolgo govorilo po vsej dolini, ko je Meta že davno bila pod zemljo in niso Hudabivšniki imeli nikogar več, pri komur bi se mogli shajati in kamor so prihajali kot na kako božjo pot. Ob takih prilikah je Meta videla vse otroške zbrane pri sebi, za otroke same pa je bilo to tudi edina priložnost, da so se videli med seboj. Te šege so se držali do materine smrti. Prihajali so k

njej, ko je bila že vsa siva, vsa sključena od dela, prevar in trpljenja, ko ni od njene lepote ostalo nič več drugega kot njene globoke, svetle oči...

Vsako belo nedeljo je bila kajža polna pisank, polna klobas in mesa, polna stolnikov, kipjenikov, miznikov in raznih drugih potic, ki so jih otroci prihranili za mater. Marsikatera kmetica je hlapcu ali dekli pri odhodu stisnila posebet dar v culo z besedami:

»To je za Meto...«

In kadar je Meta tako sedela sredi otrok, je prišlo nad njo, da jim je mnogo govorila, čeprav je bila sicer redkobesedna.

»Zdaj, ko ste vsi zbrani pri meni, me poslušajte, kaj vam povem jaz — vaša mati, — pankertska mati. Deverter pankertov vas je. Karnice so zavrgle mene, zavrgle so tudi vas. Karnice so zavrgle tudi vašega očeta — zato se ne smete hudovati nanj, kajti Karnice so ga zavrgle zadelj mene, zadelj vas. Vidite me, kako sedim med vami, moje roke vidite, ki so od ognja in dela tako zrezane, da niso bile zmogljive rahlega božanja; moje srce je tako posušeno, da ne čuti nobenih drugih skomin, razen ljubezni do vas, do svoje krvi. — Kadar boste odrasli, branite svojo pankertsko čast, kjer koli boste hodili. Ko zmanjka mene, ne boste imeli malo toplejše kamre, kamor bi lahko stopili... Zato ste pa povsod doma. Ker niso Karnice vaše, je vaša vsa Podjuna, so vaše vse gore, vse globače, vse skale in vaša so polja, ki jih sedaj prekopavate s svojimi rokami...«

(Dalje)

NAŠA ŽENA

Prušnik Karl-Gašper:

Čemrova Nančka

Kakor vedno, je bila Nanči tudi 25. aprila 1945 zelo dobre volje. Ves dan smo bili pri hiši, imeli seje in posvetovanja. Štab koroškega odreda, sami stari partizani, stari znanci. Tudi tovariš Ahac (podpolkovnik Dušan Pirjevec) je bil tokrat z nami. Stavil je mošder predlog, da bi si preskrbeli nekaj okusnega za pod zob.

»Gašper...« je začel svoj nagovor. Preknil sem ga in dejal, da že do bro poznam njegovo parolo:

»Ni potrebno, da bi bilo malo, samo da je dobro.«

No in res. Gašper je šel najprej k Nanči in ji nekaj pošepetal na uho. Ona se je najprej ozrla naokrog, potem pa je Gašper dobil eno okoli ušes. Kaj neki ji je pošepetal, da je skoraj vsa zardela? Gotovo ničesar o Ahacovem predlogu, ker je postala resna, ko je prišlo do stvarnega razgovora. Takoj je nasvetovala, kam naj pošlje mo po moko, kam po jajca, kje bomo dobili sladkor. Ko ji je Gašper še malo pomežiknil, si je seveda takoj »zrajstova«, da ima v mislih njen kuharski tečaj v Železni Kapli, posebno ko ji je dodal, da bodo zvečer zopet »rinčke talali« kot takrat pri »Bastlnu«. Nančka mu je seveda tudi tokrat požugala s prstom.

Napisali smo potrebna pisma in kurirji so odšli. Bilo je krasno vreme, sonce je tako prijetno sijalo, da so se partizani-borci kar zunaj sončili. Razpoloženje je bilo sijajno. Nanči je prala na »Gorici« pri velikem koritu volno, ki jo je pozimi napredla, da bo imela njena mnogoglava družina kaj obleči.

Z Ahacem sva se odpravila k sosedu Peternelu, kjer sva kupila sladkor, jajca in nekaj medu. Nekako ob pol sedmih sva se spomnila, da bi bilo do bro iti »domov«, k Peršmanu seveda. Ta hip pa se oglasi od nekod mitraljez.

»Hudičil!« je siknil Ahac.

»Madona!« sem ga popravil jaz.

Prvemu rafalu se je pridružil drugi, tretji. Kar od vseh strani se je oglašalo. Nato so se oglasili na spodnjem koncu še naši. Vsak borec namreč dobro razlikuje angleške mitraljeze od nemških. Čez čas so se oglasili vmes še bacači, bombe.

Pokalo je pol ure, pokalo je celo uro. Pa ne samo pokalo, grmelo je, kakor bi se vsul plaz rafalov.

Ko smo prihodnji dan prišli tja, se nam je nudila slika, ki je nihče ne bo pozabil. Že od daleč smo vohali dim in oglje. Iz ruševin se je valil gost dim. Da dvorišču je ležala ubita Nani, ki

je držala v naročju svojo najmlajšo mrtvo hčerkico. Kake štiri metre od nje je ležala ubita Katra, poleg nje Peršmancin starejši sin in njegova enajstletna sestra. Nikjer žive duše.

Poživljeni nemški policisti so iz Globasnice opazili pri Peršmanu partizane. Napadli so jih v velikem loku in partizani so bili prisiljeni, da se jim umaknejo in jih nato napadejo z bomba. Tako se je tudi zgodilo. Nemci pa so pod zaščito ognja iz bacačev šli do hiše, ubili tam osem otrok, Nanči, Luko in njegovo Katro, štiri in osem desetletno Peršmanovo mater. Zažgali so poslopje in se nato »zmagovito« vrtili v Globasnico.

Govoril sem z desetletnim Peršmanovim sinom, ki se je rešil na ta način, da se je skrnil pod klop poleg svojega ubitega bratca. Pripovedoval mi je, kako so Švabi prišli, postrelili mater, očeta, babico, teto in — naštel mi je po imenih vse brate, sestre in bratrance.

»Ko je streljal v naju z bratom, je zadel samo njega, jaz sem se stisnil k steni. Švaba je mislil, da sva oba mrtva in je pribil: »Sie sind schon erledigt!« Tako je končal pripovedovanje edini preživeli Peršmanove rodbine. In to štirinajst dni pred poginom fašistične zveri. Štirinajst dni in Nanči bi se lahko tako srečno smejala. Saj si je tako želela, da bi dočkala poraz hitlerjancev, ter bila vedno prepričana, da bo kmalu konec.

Ančke ni več. Tiste Ančke, ki je toliko pomagala narodnoosvobodilnim borcem, ki jih je tako spoštovala; Nančke, ki je tako zvesto izpolnjevala naloge, ki jih je dobivala od partizanov, ni več in ni več njenih otrok, njenih fantov, ki so vsi že znali peti partizanske pesmi. Nosili so titovke in lesene puške, ki pa so jih skrbno poskrili, kadar so prišli Nemci. Kolikokrat so stali na straži ti dečki, kolikokrat so prihiteli s pošto, naj se umaknemo, ker gredo Nemci, in s tem rešili nešteti borcem za svobodo življenje.

Ančke ni več, ostalo pa je nekaj, kar naj bo v večem zgled: njena predanost, ljubezen in spoštovanje do svojega naroda, velika vztrajnost v borbi proti sovražniku in iskrena hvaležnost borcem za svobodo.

Ta resnična, do pičice resnična zgodba obvezuje vse koroške Slovence, da bomo nadaljevali svoj boj proti ostankom fašizma na Koroškem tako dolgo, dokler ne bomo dosegli velike svobode, za katero so žrtvovali svoja življenja Nani, Luka, Katra, mati in sedem nedolžnih otrok...

Vzgoja in higiena dojenčka

Večina mater ne verjame, da se otrok vzgaja že od prvega dne svojega življenja. Res je sicer, da novorojenček nima razvitih čutil in marsičesa ne zaznava, vendar pričinja kmalu na gonsko čutili, da se nekdo z njim ukvarja, in le prehitro spozna način, kako se z njim ravna. Vemo, da je zelo težko ali celo nemogoče navaditi na red otroka, ki smo mu v prvih tednih ustregli na vsak jok. Zato je važno, da matere, ki imajo mnogo dela, posebno kmečke žene, navadijo takoj v začetku novorojenčka na red, tako da lahko ob detetu vrše svoje druge dolžnosti.

Najvažnejše pri dojenčku je red pri prehrani. Vsaka mati mora vedeti naslednje: Hrana, ki jo dojenček zaužije, se po dveh in pol do treh urah izprazni iz želodčka; da se torej nova hrana ne meša s staro, je nujno, da hrani mati zdravega dojenčka na vsake tri ure. S tem je doseženo dvoje: 1. ne trpi otrokova prebava, 2. mati lahko razpolaga z ostalim prostim časom in opravlja hišna dela. Hranjenje zdravih dojenčkov v nočnih urah je

nepotrebno, ker dobi pri redni dnevni prehrani dovolj hranljivih snovi.

Zato moramo paziti tudi na čistoto dojenčka: okopljemo dojenčka vsak dan in vedno ob istem času! Dete v domači oskrbi je najbolj pametno okopati zvečer pred večernim obrokom. Po kopeli nahranjen otrok čvrsto zaspi ter se zbudi šele v jutranjih urah. Tako pride tudi mati do prepotrebnega nočnega počitka. Pri koptanju moramo skrbno umiti vse telo. Ne pozabimo tudi postriči nohte na rokah in nogah.

Važna je tudi snaga otrokovih rok. Gliste se razvijajo iz jajčec, ki so povsod v prahu in nesnagi. Z umazanimi in nečistimi rokami prenese otrok jajčeca glist v usta. V črevesju se iz teh jajčec zležejo gliste, ki posrkajo vse najboljše hranilne snovi. Glistavi otroci so često bledi, slabotni in nimajo teka. V tem primeru je najboljša zdravniška pomoč.

Učimo otroke že od prvega dne življenja na red in snago, da bodo zdravi in krepki.

POKRAJINSKI ODBOR OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO KOROŠKO NAZNANJA VSEM TOVARIŠEM IN TOVARIŠICAM, DA JE TOVARIŠICA

MALKA ORAŽE-TATJANA

IZ LOBNIKA POSTALA V PETEK 9. AVGUSTA 1946 OB 22. URI V ŽELEZNI KAPLI ŽRTEV STRELOV. DAROVALA JE MLADO ŽIVLJENJE ZA SVOBODO IN LEPSO BODOČNOST SVOJEGA NARODA. NJENA ŽRTEV NAM BO V TRAJEN OPOMINI!

SLAVA NJENEMU SPOMINU!

CELOVEC, 12. AVGUSTA 1946.

NASVETI ZA DOM IN ŠE KAJ TUDI ZELENJAVO SI PRIPRAVIMO ZA ZIMO

Večje kumare v kisu. Srednje velike, toda še mlade kumare prereži po dolgem na dva ali štiri dele, odstrani jim seme in mehki del, močno jih nasoli ter jih postavi za en dan v klet. Potem jih dobro osuši s prtjem in naloži v kozarce ali glinaste lonce; vmes daj kak košček lavorovega lista, kak košček hrenovega lista ali kak list od višnje. Dobremu vinskemu kisu prilijemo četrt ali še več vode ter na vsak liter tekočine dodamo takoj v začetku (važno!) kavino žličko soli in pustimo, da kis zavre; vreti mora vsaj šest minut. Ko preneha vreti, dodamo kisu na vsak liter eno noževno konico salicila. Ko se kis ohladi, zalij z njim kumare. Kozarce ali lonce pokrij in jih pusti dva dni v miru, nakar kis spet odlij, ga prevri, ohladi in zopet zalij z njim kumare. Kozarce zaveži z dvojnim celofanom in jih hrani kakor vkuhanu sadje. Take kumare imaš pozimi za solato ali omako.

Vloženi zeleni paradižniki. Nezrelim paradižnikom odstranimo peclje, jih dobro operemo ter jih na spodnji strani nekajkrat prebodemo s prekuhanimi vilicami. Medtem zavremo tri četrt litra kisa, pol litra vode, za kavino žličko soli, košček lavorovega lista in po možnosti 3 kocke sladkorja ter pustimo, da vre tekočina 15 minut. Nato zavarek precedimo ter kuhamo v njem pripravljene paradižnike, da postanejo na pol mehki; bolje jih je kuhati nekoliko manj ko preveč. Nato jih vložimo v segrete kozarce, zalijemo z vročim zavarkom in ko se popolnoma ohladijo, jih neprodušno zavežemo s pergamentnim papirjem ali dvojnimi celofanom.

Kadar nalivate v porcelanaste skodelice vroč čaj, se vam je že gotovo kdaj zgodilo, da je skodelica počila. To lahko preprečite, če postavite v skodelico kovinasto žličko. Preden začnete nalivati čaj. Kovina potegne vročino nase in s tem je nevarnost odstranjena.

• ZANIMIVOSTI •

SODOBNA UPORABA RENTGENSKIH ŽARKOV

Leta 1901 je fizik K. W. Roentgen odkril žarke x, imenovane po njem tudi rentgenski žarki. S pomočjo teh žarkov vidijo zdravniki v človekov notranjost in delajo fotografske posnetke. Te slike jim potem služijo pri zamotanih operacijah, pri uravnavanju zlomljenih kosti, pri najrazličnejših kužnih boleznih itd. Rentgenski žarki so prodrli tudi skozi pljuča in odkrili skrivnost zavratne morilke ljudij — jetike ali tuberkuloze.

Žarki x pa so se uveljavili tudi drugod, predvsem v kemičnih in fizikalnih laboratorijih, sedaj pa prodirajo tudi v gospodarstvo in vsakdanje življenje. Navajamo dva primera:

»Ne le človek, tudi kovinski izdelki imajo svoje bolezni — napake,« pri-

poveduje vodja preizkusnega oddelka neke tovarne. »Med vlivanjem nastanejo kaj lahko zajedki zraka, med varjenjem se izoblikujejo skrite brazgotine, pri obdelovanju in vgraditvi se naredijo malenkostni vdori. To so bolezni. Bolniki pa so deli raznovrstnih strojev, letalski vijaki, puškine in topovske cevi, kovinske cevi kemikov, ki morajo vzdržati ogromne pritiske, da navedem samo nekaj primerov, ki jih preiskuje naša klinika.«

Že suče stikala in vzvode. Zaveze zaropotajo in zatemne dvorano. V nastali temi se zašliši brnenje Roentgenovega aparata. Preizkusni predmet je list krila letalskega propelerja. Sprva ni kaj opaziti. Potem pa se pokaže ob robu lista prav ozka in medla zareza.

»Ta zareza je napaka v jeklenem robu propelerja. Ko bi hamestili tale propeler na letalo, bi se morda pri polletu nad mestom pretrgal bolni list in grozna nesreča bi bila neizogibna posledica.«

Eno največjih in najdragocenejših zbirk umetniških slik hrani pariški Louvre. Nad 9000 umetniških slik je razobešenih po stenah ali zelo dobro spravljenih v jeklenih omarah. Pred četrto stoletja so naročili rentgenologu F. Cellerieru, da t.ora vse slike preiskati z žarki x. Dolga leta je trajalo to delo. Učencjak je dognal, da je marsikatera izmed slik naslikana na platnu, ki hrani pod vidno barvno plastjo drugačno, starejšo in po večini zanimivejšo sliko. Dokončno in povsem zanesljivo je tudi ugotovil, katere slike so originali (izvirniki), kopije (posnetki) ali celo potvorbe. Ker prodirajo pri preiskavi rentgenski žarki v globino posameznih barvnih plasti, so razodeli vrh vsega še tolikanj važno slikarsko tehniko velikih slikarjev.

ALI JE PRANJE IN UMIVANJE SADJA POTREBNO?

Podrobno preiskovanje sadja, zlasti pa površine njegove kože, je ugotovilo, da je na sadju, čeprav se zdi na prvi pogled še tako osnaženo, polno raznih klic in povzročiteljev nevarnih bolezni. Poizkusi so ugotovili, da število teh klic pri pranju z navadno vodo pada v odstotkih takole: pri prvem pranju na 59 odstotkov, pri tretjem na 32, pri petem na 13 odstotkov. Če pa sadje premo pod tekočo vodo, pade odstotek raznih klic v treh minutah pranja na 36 odstotkov, po petih minutah pa na 11 odstotkov.

Torej le ni vseeno, ali sadje pred uživanjem operemo ali ga, kakor je navada, obrišemo samo s krpo in takoj jemo, ali pa ga jemo sploh neosnaženega.

Veliko sadje najbolje osnažimo s pranjem pod tekočo vodo, medtem ko drobno sadje denemo v posodo z vodo in vodo vsaj trikrat menjamo.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitsl, Wien XVI, Ottakringergasse 83. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5. Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.